

15 : 4/00

הכנסת ה־13

דו"ח ומסקנות

ועדת החקירה הפרלמנטרית
לבדיקת רצח נשים ע"י בני-זוג

סיון התשנ"ו - יוני 1996

3/00/3

עמוד	
1	תוכן העניינים
2	מבוא כללי
3	מבוא
6	נתונים סוציו-דמוגרפיים
	סיכום ישיבות הועדה
7	הטיפול בגברים אלימים
8	אלימות כלפי נשים בקרב עולים
8	אלימות כלפי נשים במגזרים הלא-יהודיים
9	אמצעי התקשורת ואלימות נגד נשים
10	טיפול מערכת הרווחה באלימות נגד נשים
11	טיפול מערכת הבריאות באלימות נגד נשים
13	טיפול המשטרה באלימות נגד נשים
14	טיפולם של אירגונים שאינם ממשלתיים או מוניציפאליים
	באלימות נגד נשים
15	ההכשרה בביתי הספר לעבודה סוציאלית, לרפואה ולסיעוד
15	הטיפול של מערכת החינוך באלימות נגד נשים
17	הטיפול של מערכת המשפט באלימות נגד נשים
17	אלימות נגד נשים במגזר החרדי
19	הערות
20	מסקנות הועדה
	נספחים - I
25	הודעה על הרכב ועדת החקירה הפרלמנטרית לבדיקת רצח נשים ע"י בעליהן
26	נספחים - II - מסקנות מחקר אמפירי בנושא רצח נשים ע"י בני זוגן
	בשנים 1990-1995 שהוכן ע"י ד"ר שילה הטיס רולף
31	רשימת המשתתפים בישיבות

מבוא כללי

דו"ח ועדת החקירה הפרלמנטרית לרצח נשים בידי בני זוגן מוגש בקו-תפר של חילופי שלטון.

זו הזדמנות לשרים, לחכ"ים וליו"רי ועדות חדשים לבחון בעין מעודכנת - ולנקוט במדיניות פעולה ותיקצוב במקום שנדרש, וליישם את המלצות הוועדה.

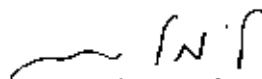
בוודאי, להמשיך בפעולה המבורכת של קודמיהם ולהבטיח שלא תהיה נסיגה במדיניות ובתקציב לעומת המצב הקיים.

זו הפעם הראשונה שדו"ח על נספתיו מאיר פינה תשובה ביותר זו בחיננו, מציע פתרונות ריאליים להקטנת התופעה ובוחרן לא רק את ממדיה המדאיגים אלא גם את שורשיה.

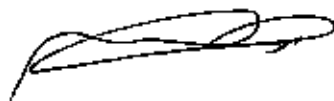
הדו"ח מתייחס לתופעה לא כ"בעיה של נשים" אלא כבעיה חברתית ראשונה במעלה המטילה צל כבד על מהות ויישום ההוויה הדמוקרטית הישראלית, ועל מערכת הערכים המופנמת בחברה ובמערכת החינוך.

ההרכב הפלורליסטי - עדתי, אתני, דתי, של החברה הישראלית חייב אותנו לבחון דפוסי התנהגות וערכים בכל קבוצה בנפרד. אין הכוונה להטיל סטיגמה בקבוצה שלמה כלשהי אלא לייצל את הפתרונות בהתאם לצרכים הספציפיים של כל מגזר.

תודתנו המיוחדת לחה"כ נעמי חזן שהשתתפה באורח קבוע בישיבות וניהלה רבות מהן, לארגוני הנשים, זכויות אזור וארגוני הגברים העושים עבודה קודש מסורה במאבק התנדבותי ודל-תקציב באלימות כלפי נשים בפרט ובמשפחה בכלל. אנחנו וצוות הוועדה נמשיך לעמוד לרשות משרדי הממשלה, המחוקקים והארגונים ולחלוק את הנסיון שרכשנו כמו את החומר הרב והמפורט שהצטבר בוועדה גם אם אינו מופיע בדו"ח עצמו.

חה"כ לימור לבנת

חה"כ יעל דיין

76 נשים נרצחו ע"י בני זוגן מ-1990 ועד לחודש ינואר 1996, 19 מהן נרצחו ב-1995. רבבות אחרות חיות באימה ובכאב פיזי ונפשי. אלפי גברים ממשיכים להתייחס אל חיותן של בנות זוגן כאל רכושם, בו הם רשאים לעשות ככל שיחפצו.

למרות מאמציהן של מערכות הרוחה, המשפט, הבריאות, והאכיפה, המצב נמשך, ואולי אף מחמיר. ועדת החקירה הפרלמנטרית לרצח נשים ע"י בני זוגן הוקמה ב-7.3.95 (מצ"ב הודעה על הרכבה) נספח I. ע"מ לבחון כיצד ניתן לצמצם את מימדי התופעה החברתית הזו, ועל מנת להביע בפני הציבור את שאט נפשה של הכנסת מאלימות כלפי נשים בכלל, ומרצח נשים בידי בני זוגן בפרט.

הוועדה כונסה לראשונה בתאריך 22.3.95 וקימה שה"כ 17 ישיבות, יחד עם מספר ישיבות פנימיות, סיור אחד בכלא באר שבע, ומספר רב של תחקורים והתייעצויות עם מומחים וחוקרים, עבודתה לוותה באיסוף ואימות נתונים. נספח II.

מראשית עבודתה, הרחיבה הוועדה את המנדט אשר הוענק לה ע"י הכנסת, מתוך תפיסה ברורה כי אין להפריד את הנושא הספציפי: - רצח נשים בידי בני זוגן - מהקשרו - אלימות כלפי נשים בישראל ומעמד האישה בחברה הישראלית.

תפיסה מגובשת זו הובילה את הוועדה לגיבוש שלוש שאלות רחבות, אשר הנחו את עבודתה:

(1) מה היקף התופעה?

(2) האם אפשר לאפיין בעלים מכים ובעלים רוצחים ע"י פרופיל פסיכו-סוציאלי-כלכלי כלשהו? האם ניתן לטפל בהם, או שמא אפשר להתייחס אך ורק במונחים של ענישה ואכיפה, ואז - האם הענישה המקובלת היא הגורם המספיק - מרתיע?

(3) מהם הכשלים והלאקונויות בתוך המערכות החברתיות האמורות לטפל, באופן ישיר ו/או באופן עקיף, בבעלים מכים ובנשים הסובלות מאלימותם?

למטרה זו הוזמנו לישיבותיה של הוועדה נציגי משרדי הממשלה בעלי נגיעה לנושא הנדון. מומחים בעלי ידע רלוונטי, ונציגות ארגוני הנשים הוולונטאריים. בכל ישיבה השתתפו נציגים ממגוון תחומים ודיסציפלינות, עובדה המשקפת את אמונתה של הוועדה כי רק תפיסה רחבה ובין-תחומית עשויה לתרום לפתרון הבעיה. ברצוננו לציין לשבח את השתתפותן הקבועה של נציגות ארגוני הנשים, אשר תרמו מזמנן, ניסיונן, ומחויבותן לקידום מעמד האישה בישראל. ארגוני הנשים נושאים בנטל הן מבחינה תקציבית והן מבחינה אנושית, במאבקן בנגע האלימות נגד נשים.

להלן מספר חערות כלליות הנובעות מעבודת הוועדה:

- (1) אין כל מקור מהימן לנתונים לגבי שכיחותה ואפיוניה של אלימות נגד נשים. בניסיון לתעד את מקרי הרצח נוכחנו לדעת עד כמה חסרים תיעוד ומאגרי מידע. נדמה כי אין כל תופעה חברתית אחרת אשר עליה אנו יודעים כה מעט.
- (2) ראוייה לציין השתתפותן הקבועה של שלוש חברות הכנסת: חה"כ יעל דיין וחה"כ לימור לבנת, אשר שימשו כיושבות ראש ברוטאציה, וחה"כ נעמי חזן שניהלה רבות מן הישיבות.
- (3) מספר פעמים נציגי משרדי ממשלה, נציגי רשויות, ומומחים אשר הוזמנו לוועדה לא הופיעו או לא נענו לדרישותינו לקבלת חומר בכתב. לדעתנו, משקף הדבר העדר מודעות, ואף זלזול, בנושא כאוב זה.

(4) שירותים רבים מטפלים, באופן ישיר ובאופן עקיף, בנשים הסובלות מאלימות בידי בני זוגן ו/או בגברים האלימים. קשה למפות את השירותים הניתנים וקשה לשרטט את רשתות שיתוף הפעולה המצוי והרצוי. ריבוי שירותים ואי-התאמה ביניהם מביאים לביזבוז כספים, לכפילויות וללאקונויות במתן שירותים לנשים ולמשפחותיהן וחקשו על הוועדה בניסיונה לאבחן את הצרכים של הנשים, המשפחות, והגברים האלימים.

(5) העדויות בפני הוועדה אוששו את ההשערה כי הרצח הינו, לעיתים תכופות, מעשה אחרון בשרשרת ארוכה של מעשי אלימות, רודנות, וטרור, המעוגנים היטב בנורמות חברתיות מקובלות. ברם, יש מקרים לא מעטים בהם הרצח היה בלתי צפוי לחלוטין. התופעה היא מורכבת. לכן הוועדה מתייחסת למגוון רחב ביותר של תחומים - כדי לתקוף את הבעייה מזוויות רבות, ולאפשר לכל אישה ואישה הנתונה לאלימות מצד בן זוגה לבחור בפתרון המתאים לה. הוועדה מקווה שעבודתה תתרום להעצמתן של הנשים הסובלות ולכלל נשות מדינת ישראל.

ב-1976, הועלה לראשונה סבלן של נשים מוכות במליאת הכנסת. וחברי הכנסת הגיבו בצחוק ובגיהוך. מצבן של הנשים השתפר מאז, הקמתה של הוועדה לקידום מעמד האישה בכנסת ה-13 הפיכתה לוועדה סטטוטורית וכן הקמתה של ועדת הקירה זו מהוות עדות לכך.

מן הראוי להדגיש כי אלימות כלפי נשים אינה בעייתן של נשים בלבד. זהו אינטרס ציבורי של כלל החברה לפעול לביעור תופעה זו ולאפשר לגברים ונשים כאחד, לחיות חיי שיוויון ושיתוף.

הוועדה מניחה את מסקנותיה על שולחן הכנסת, ומבקשת מראש הממשלה, מהשרים העומדים בראשי משרדי: ביטחון הפנים, הדתות, השיכון, התקשורת, העבודה והרווחה, המשפטים, ותפנים (האחראי על מרכז השלטון המקומי) לדווח לכנסת בתוך שלושה חודשים על התקדמות בביצוען. אנו תקווה כי המסקנות תיושמו במלואן, ותבאנה מזור לנשים ותיקון לחברה.

סיכום נתונים סוציו-דמוגרפיים - מקרי רצח נשים בידי בני זוגן 1990-1995

(על פי הנתונים שנאספו ע"י ד"ר שילה הטיס-רולף - מעודכנים עד ינואר 1996 -

הדו"ח האמפירי המלא נמצא בגספח II)

מקרי רצח והריגה של נשים ע"י בני זוגן ביחס למקרי הרצח וההריגה בכלל בשנים 1990-95

שנה	1990	1991	1992	1993	1994	1995	סה"כ
כל מקרי הרצח וההריגה	107	100	91	96	100	119	613
מקרי הרצח וההריגה של נשים בהם הנאשם הבעל/החבר	14	16	8	11	13	11	73
אחוז מקרי הרצח וההרג של נשים ע"י בני זוגן מכלל המקרים	13.0	16.0	8.8	11.4	11.8	9.2	11.9

סה"כ	יהודים						
	ותיקים	עולים-רוסיה	עולים-אתיופיה	מוסלמים	נוצרים	דרוזים	צ'רקסים
סה"כ מקרי רצח	41	11	8	10	4	1	1
אחוז מסה"כ המקרים	53.9	14.5	10.5	13.2	5.3	1.3	1.3

סיכום ישיבות הוועדה

הטיפול בגברים אלימים (20.6.95)

מערכות הטיפול בגברים אלימים חייבות להתייחס לעובדה כי בנים וגברים מהווים, מבחינה סטטיסטית וחברתית, אוכלוסייה מועדת להתנהגות אלימה. הבעיה היא בעיה חברתית במהותה ומחייבת התייחסות ברמה הזו.

בדיקת מקרי אלימות בקרב נוער ובבתי ספר מורה על אלימות בנים-בנים ובנים כלפי בנות בקרוב ל-100%.

כחלק מהמטר החברתי, וכגורם מרתיע, יש להחמיר בענישה ולהפסיק את נטייתם של שופטים לפסוק עונשים קלים (כולל עבודות שירות) בגין אלימות ובנטייתם של בתי הדין הרבניים לעכב טיפול באלימות בתואנה של "שלום בית". מחקרים שונים (1) התמקדו בקשרים הראשוניים של הגבר האלים בעת ינקותו ומצביעים על תלות, אימה, חשש מאבדן וכיו"ב... הוועדה רוצה להוסיף ולהדגיש את הקשר לקונטקסט החברתי למרות ההכרה והכבוד לצרכים אלה, הנורמות החברתיות הן שמרשות לגברים אלימים לבטא את צרכיהם באמצעות האלימות המופנית כלפי בנות זוגן.

*קיימים מודלים מגוונים לטיפול בגברים אלימים; מספר מודלים כבר נוסו בהצלחה בישראל. אולם, ע"מ להעניק טיפול נאות, יש צורך ב:

(1) תכשרת אנשי מקצוע

(2) תכשרת וידוע רשויות המשפט והאכיפה לגבי אפשרויות הטיפול.

*מעטים הגברים האלימים המגיעים לטיפול מרצונם, ובמרבית המקרים יש לחייבו ולכפותו; כיום, אין למשטרה סמכות לכפות טיפול על גבר אלים, והוראות החוק הנוגעות בדבר היו עד לאחרונה מעורפלות (ראה תיקון לחוק העונשין מיום 21.3.96). הוועדה מברכת על חידוד ההוראות ושיכלול התהליכים להבאת גבר אלים לטיפול כפוי. קיימים מספר מודלים לטיפול בסמכות, לרבות מודל אמריקאי לפיו נפתח תיק, נערך אבחון מקצועי לגבי היות הגבר בר טיפול, ובית המשפט כופה את הטיפול תוך 48 שעות.

*קיים צורך דחוף בהקמת הוסטלים לגברים אלימים, הן ע"מ לאפשר את הישארותה של האישה המוכה בביתה, והן ע"מ לספק פתרון מגורים לגברים המורחקים מבתיהם עקב צווי הרחקה וכו'. שרת העבודה ורווחה כבר החלה ביזמה לקראת פתיחת הוסטל כזה.

*החוק למניעת אלימות, והדרישה לתסקירים להוצאת צווי הגנה ועבודה עם בתי המשפט מהווים מעמסה רבה על מערכת הרווחה, שבה תסרים תקנים וכוח אדם מוכשר.

אלימות נגד נשים בקרב עולים (4.7.95)

לעתים קרובות, קשיי הקליטה מחריפים את האלימות, אשר היתה קיימת גם בארץ המוצא. מתקבל הרושם כי אחוז הנשים העולות (מרוסיה וחבר העמים ומאתיופיה) אשר נרצחו בתקופה שנבדקה הוא גבוה ביחס לאחוז העולים בחברה. (ר' נתונים סוציו-דמוגרפיים, לעיל.) לעומת זאת, אחוז הפונות לטיפול הוא נמוך במיוחד בהתחשב ברמות האלימות הקשות. כמדינה קולטת עליה, על מדינת ישראל לדאוג גם למצבן של נשים עולות הנתונות לאלימות מצד בני זוגן. גם לאור השכיחות הגבוהה של אלכוהוליזם ונרקומניות בקרב אוכלוסייה זו.

*בטיפול בגברים אלימים ונשים הסובלות מאלימות בני זוגן יש להתייחס לייחודיותם של הדפוסים העדתיים, לבעיות המיוחדות, ולדפוסי התמודדות האופייניים. החל מרמת הטיפול במסגרות המינוכיות, אכיפת החוק כדי להרתיע והבהרת המחוייבות הדמוקרטית לשיוויון ולשלטון החוק.

*קיימת חשיבות עליונה להפצת מידע בקרב העולות, אשר רבות מהן חיות במצב של ניכור ובידוד מהחברה הישראלית הרחבה. יש צורך דחוף ומיידי בהכנת חוברות הסברה, המציגות מסר נורמטיבי ברור וחד-משמעי לגבי זכותה של האישה לחיים ללא אלימות והמעבירות מידע חיוני (מספרי טלפון, כתובות, אופני פניה, וכו'). יש לפרסם את החוברת בשפות העולות ולהפיצן בתפוצה רחבה ביותר בכל המקומות בהם העולות עשויות לבקר (לרבות טיפות חלב, מקוואות טהרה, משרדי משרד הקליטה, וכו' - שדורי רדיו ועיתונות בשפות השונות).

*חובה כי בכל רמות הטיפול - הפורמאליות והבלתי-פורמאליות, הממלכתיות והוולונטאריות- יהיו דוברי השפות שאותן דוברות העולות (אמהרית, רוסית).

*יש להביא לשיתוף-פעולה גדול יותר של העיתונות הרוסית בפרסום מידע לנשים מוכות בכדי להגביר את המודעות בקרבן ובהגדלת המודעות בכלל לתופעת האלימות. מכיוון שרמת האנאלפבתיות גבוהה בקרב העולים מאתיופיה, חשוב להגביר את השימוש באמצעי התקשורת האלקטרוניים.

אלימות כלפי נשים במגזרים הלא-יהודיים (18.7.95)

ועדת החקירה קוראת למנהיגי העדות, מכל התחומים והמוסדות, לדחות ולגנות כל נטילת חיים בשל מסורת או "ערכי דת". יש לערב את ראשי העדות הדתיות בטיפול בבעיה, אלימות, ובזדאי רצח, אינם "עניין פנימי" של עדה אלא כפופים לנורמות ולאחריות כל החברה בישראל - על חוקיה ותפיסתה הדמוקרטית.

קיים מחסור חמור במגזרי המיעוטים במשאבים זכוח אדם לטיפול בבעיית האלימות במשפחה. כן יש פחות פעילות וולונטארית וקהילתית בנושא, כשחלק מהפעילות היא "יבוא" ולא מקורית של תושבות המקום בנות העדה.

הוועדה קוראת לתוספת משאבים ותקנים, לאפשר הכשרת עובדות סוציאליות, שוטרות-תוקרות ומפקחות בנות המגזר, ע"מ להביא לשיוויון לכלל נשות ישראל.

* אין נתונים מדויקים על תופעת רצח נשים בידי בני זוגן במגזר הערבי מכיוון שבמקרים רבים מדווחים מקרי הרצח כתאונות או התאבדויות.

* מהדיווחים של אנשי מקצוע ומנהיגים קהילתיים, יש להתייחס בנפרד לרקע התרבותי, החברתי, והדתי של כל אוכלוסייה, כשאין כוונה להטיל סטיגמה או אפיון שלילי על איזו מהן. לצורך זה קיימת - ועדיין לא מופעלת - תכנית בנושא אלימות למערכת החינוך הערבי.

* קיים קושי מיוחד של נשים בסקטור הערבי יותר בכפרים מאשר בערים, להתלונן או להתנגד לאלימות מצד בני משפחתן. יש צורך רב להגביר את החסברה והמודעות לנושא ואת המידע אשר בידי הנשים, ולגייס לצורך מאבק זה גם גברים משכילים במגזר.

* המקלט האחד + מרכז סיוע לנערות הקיים במגזר הערבי אינו מספיק, ויש צורך דחוף בהקמתם של מקלטים נוספים. ראשי רשויות ערביות הביעו התנגדות להקמת מקלט בתחום הרשות, שהתפוגגה לאחרונה ומקלט נוסף מתקצב וצריך להקימו.

* קיימת בעיה מיוחדת לנשים החפצות לעזוב את ביתן, או לא לחזור אליו לאחר שהגיעו למקלט, מכיוון שבדרך כלל אין להן לאן ללכת, ולא מקובל במגזר שאשה תחיה לבדה עם ילדיה (אלא עם הורי הבעל האלים).

* לוועדת החקירה נמסרו דיווחים על סלחנות של שוטרים כלפי אלימותם של בעלים כלפי נשותיהם, למרות ההנחיות המשטרתיות הברורות. יש לעודד נשים ערביות ודרוזיות להתגייס למשטרה, בעיקר כדי לטפל בבעיות של אלימות במשפחה, ולהגביר את שיתוף הפעולה בין המשטרות המקומיות ולשכות הרווחה במקום.

* יש צורך בהתאמת מודלים לטיפול בגברים אלימים לאיפיונים המיוחדים של המגזר הערבי.

תפקיד אמצעי התקשורת במניעת אלימות נגד נשים (25.7.95)

אין כל ספק כי התקשורת מילאה תפקיד חיוני בהעלאת הנושא לסדר היום החברתי. ביעור האלימות נגד נשים הוא אינטרס ציבורי, ועל כן, מתוך הכרה בדיאלקטיקה שבין התקשורת כמדווחת והתקשורת כיוצרת שינוי חברתי, קוראת ועזת החקירה לאמצעי התקשורת, לכתבים ולעורכים, להתגייס למאבק לביעור נגע האלימות כלפי נשים. קריאה זו מופנית לעיתונות הישראלית בכל השפות.

* מצב אמצעי התקשורת בישראל, המאופיין בתחרות גוברת ובריבוי ערוצי תקשורת אלקטרוניים, יוצר פופוליזם, סנסציונליזם, ומיסחור של תופעות חברתיות, לרבות האלימות כלפי נשים.

* מומחי התקשורת אשר השתתפו בישיבה נחלקו בדעתם לגבי הסכנות האפשריות התמונות בחשיפה רבה של תופעת האלימות (יצירת לגיטימציה דרך הבנאליזציה, ההשפעה של דיווח סנסציוני, וכו'). עם זאת, הסכימו כולם כי:

- יש להקפיד על אי-השימוש במונחים חיוביים או מזלזלים ("רצח על רקע רומנטי" "האנט האדיב", "חילול כבוד המשפחה", וכיו"ב).

- יש לפעול נגד פרסומות, קריקטורות, ומשחקי מחשב הפורטים על נימת האלימות המינית נגד נשים.

- יש להמעיט בעיסוק במלודרמה האישית ויש להגביר בכתבות הדנות במשמעויות החברתיות ובניתוח של התופעה.

- לאור בעיית קולת העונשים, יש לפרסם פסקי דין יחד עם ביקורת וניתוח.

- יש להקפיד ולפרסם את שמותיהן ואת תמונותיהן של קורבנות האלימות והנרצחות; לפרסונאליזציה מהסוג הזה יש השפעה חברתית עצומה, וכן פרסום כשאינן איסור של פרטי הרוצחים ותמונותיהם.

* התכנים שהם נחלת הציבור הרחב, הינם לעתים תכופות נחלתם של העיתונאים; מכאן, שעיתונאים מדווחים על מידע אשר קיבלו כאילו הוא נכון, מבלי להטילו בספק או לסתור. עיתונאים ועורכים כאחד הביעו את רצונם ללמוד יותר אודות הנושא.

טיפול מערכת הרווחה באלימות כלפי נשים (13.1.96 ו- 5.2.96)

בישראל פועלת כיום רשת רחבה של שירותים קהילתיים לטיפול בנשים הסובלות מאלימות בידי בני זוגן הכוללת לשכות רווחה, תחנות לייעוץ טיפולי, מרכזים למניעת אלימות במשפחה, מקלטים, דירות קלט ודירות מעבר. לדברי שרת העבודה ורווחה, הגב' אורה נמיר, המרכזים למניעת אלימות במשפחה מחווים את הוט השדרה של הטיפול הקהילתי. היום פועלים 15 מרכזים; עוד 4 ייפתחו בקרוב ועוד 30 במשך חמש שנים הבאות. השאיפה של המשרד היא להגיע לפריסה ארצית מירבית. כמו כן, מושקעים מאמצים בהכשרת כוח אדם שיתמחה בתחום הזה. 9 מקלטים פועלים היום, כולל אחד בסקטור הערבי, יחד עם כ- 20 דירות מעבר ודירות קלט. הרשת כוללת גם מוקדי החירום ברשויות המקומיות, עם תכנון להפעלה של תורנויות של 24 שעות על מנת לאפשר מתן סיוע ראשוני מידי.

המרכזים למניעת אלימות במשפחה מתוקצבים על ידי המשרד בשיעור של כ-60%, והארגונים הכולונטאריים העידו כי התקצוב הזה אינו מספיק.

הוועדה מברכת על המאמצים הרבים אשר הושקעו בתחום הזה בשנים האחרונות, ומקווה שהמשרד אכן יגשים את תוכניותיו להרחבה ולהעמקת הטיפול בנושא.

צריך לקחת בחשבון שלא כל אשה - מכל מוצא ובכל מקום - תבחר להיעזר ישירות בלשכת הרווחה במקום ולאפשר גם נתיב "חסוי" ויעיל לפנייות.

*יש להגביר את מודעותם של העובדים הסוציאליים והמטפלים האחרים בכל הרמות ובכל המוסדות. למרות המאמצים הרבים הנעשים בתחום, עדיין יש פערים רבים בין לשכות הרווחה ובין השירותים השונים מבחינת רמת המודעות, איכות הטיפול, וכו'. מתוך מודעות לרמת האלימות הסמויה הגבוהה, יש להנחות את כל גורמי הרווחה לתשאל נשים לגבי אלימות נגדן ע"י בן הזוג, (גם אם פנתה האישה לכאורה בנושא אחר - בד"כ לשירותי בריאות וחינוך).

*יש צורך במימון מסע הסברה רחב בנושא האלימות נגד נשים לכלל הציבור (באמצעות תשדירי שירות, וכו').

*וועדת החקירה מברכת על הקמתם של מרכזי הקשר, ומצפה להקמתם של עוד מרכזים בעתיד הקרוב, כדי לממש הסכמי ראייה. כמו כן, יש לארגן ליווי משטרה לנשים המביאות ילדים למרכזי הקשר.

*יש להנתיג הסדרים גיאוגרפיים של הפרדה בין בני הזוג שיסייעו לפקידי הסעד והעובדים הסוציאליים לקיים הסכמי ראייה - באמצעות החלטת בתי משפט ופקידי סעד לסדרי דין.

*כפי שנידון לעיל, יש חשיבות למתן טיפול לגבר המכה, ואף לחייבו לקבל טיפול.

*הוועדה דנה בהרחבה במגבלותיהם של צווי ההגנה וההרחקה. ברור לכל, כי למרות שצו הגנה יכול להיות צעד חשוב ביותר, הרי שאין הוא יכול למנוע את האלימות לבדו. על כן, הועלו הצעות נלוות:

- לחצני מצוקה לנשים בסיכון (בדומה להסדרים הקיימים עבור קשישים) עשויים להקנות לאישה תחושת בטחון רב יותר, להרתיע בעלים אלימים, ואף להציל נפשות.

- הקמת מקלטים והוסטלים לגברים שהורחקו מבתיהם.

- העמדת סומך לרשות האישה כדי ללוות אותה בשבוע הראשון לצו.

*קיימת בעיה קשה של משכנתאות: נשים רבות השואפות להיפרד מבני-זוגן האלימים אינן זכאיות למשכנתאות ו/או לסיוע בשכר דירה, כיוון שהן כבר חתומות על משכנתא יחד עם הבעל.

מערכת הבריאות ואלימות כלפי נשים (14.11.95 ו- 23.1.96)

ישראל מתברכת במערכת רפואה קהילתית ראשונית, שניונית, ושלישונית מפותחת ביותר. למרות שבארץ אין נתונים, הרי שמחקרים שנעשו בחו"ל, ניתן להסיק כי בין 20%-35 מהנשים הפונות לחוזרי מיון בגלל חבלה, עושות זאת על רקע של התעללות גופנית מצד בן הזוג - אך כ- 95% מן הנשים המוכות אינן מאובחנות על ידי הרופא המטפל (2). כמו כן, 43% מהנשים המוכות ביקרו אצל רופא המשפחה שלהן עם סימני חבלה, רופאי משפחה, רופאי

חדר מיון, אורטופדים, פלסטיקאים, מנתחים, גינקולוגים, ופטיכיאטרים, וכמוהם, הצוותים הרפואיים והפרא-רפואיים נמצאים בצומת המאפשרת להם לזהות נשים מוכות. אך ברוב הגדול מהמקרים, הם אינם מזהים את הבעיה כלל. ההכשרה לזהוי כזה, בבתי הספר לרפואה (ופחות בבתי הספר לעובדים סוציאליים) לוקה ביותר.

ללא ספק, ניתן ליעל את המערכות ולהנהיג הנחיות ברורות יותר. ברם, ללא שינוי ערכי, אשר יביא את כל עובדי מערכות הבריאות ובריאות הנפש להכיר באלימות נגד נשים - כמגיפה המחייבת את התייחסותם המירבית ואת ערנותם הקריטית, לא יחול כל שינוי במצבן של הנשים הסובלות מאלימות.

* לעתים תכופות, נשים מוכות אינן מופיעות בפני הצוותים הרפואיים, לרבות בריאות הנפש, עם תלונות ברורות וחד-משמעיות, אלא עם תלונות דיפוזיות וחוזרות. מכיוון שאין כל מאגר מידע שבאמצעותו ניתן להצליב מידע, רופאים "מחמיצים" את העובדה כי האישה היא מוכה.

* לגבי חדרי מיון, הנושא מוסדר בתקנות בריאות העם, שם נאמר שמשנתעורר אצל האחראי על קבלת חולים חשד סביר שאדם היה מעורב במעשי אלימות, יודיע על כך מיד לתחנת המשטרה.

* לגבי הקהילה, אין הסדר כזה המחייב פקיד סעד, אחות, רופא, עובד סוציאלי, וכנ"ל לדווח.

הוועדה דנה בשאלת חובת הדיווח בהרחבה, וסיכמה כי אין להטיל את חובת הדיווח על הקהילה מכיוון שאין להתייחס לנשים כאל חסרות ישע. עם זאת, כפי שצוין פעמים רבות, יש לפתוח את הנושא עם האישה ולאפשר לה ולעודד אותה לפנות לאחד הגורמים המטפלים, כשמשטרה היא אפשרות אחת.

* רופאים ועובדי אינטייק אינם שואלים על אלימות כחלק שגרתי של אנאמנזה רפואית. בכך, הם תורמים לתחושתה של האישה כי היא מבודדת ואין כל מקור לסיוע.

* קיים תקן של 1/2 משרה של עובד סוציאלי בכל בי"ח שתפקידו הוא להיקרא לכל מקרה של חשד, חשש, או וודאות של אלימות. כמו כן, הוציא משרד הבריאות הוזר מנכ"ל ב-1990 אשר מפרט את הכללים לגבי ההערכות של בתי חולים וקהילה בנושא של אלימות כלפי נשים. אולם, התקנים אינם מאויישים כולם, ובבתי חולים רבים, ועוד יותר במרפאות הקהילתיות, אין ממלאים אחר ההנחיות שבחוזר המנכ"ל.

מערכות בריאות, ובמיוחד בתי החולים, הינן מערכות היררכיות; מכיוון שאין כל חובה להפנות מטופל לאינטייק פסיכו-סוציאלי, וממילא אין כל חובה להתחשב בדעתו של השירות הסוציאלי בעת שחרור המטופל, נשים רבות הסובלות מאלימות אינן זוכות להתייחסות לאלימות במהלך הטיפול הרפואי.

* בהיותם שירותים אוניברסאליים ולא סטיגמטיים, התחנות לטיפול באם זובילד והמרפאות הקהילתיות של קופות החולים מהווים מוקדים חיוניים לאיתור טיפול והפנייה. ברם, הצוותים אינם עוברים הכשרה מספקת, ויש רתיעה מלהעלות את הנושא בפני הנשים, עקב חוסר נוחות לדון בעניינים הנתפסים כ"פרטיים ואינטימיים", חשש מהעלבת החולה, הרגשת חוסר אונים של המטפלים, וחשש מפני פתיחת "תיבת הפנדורה" של אלימות נגד נשים.

* קיימות בעיות משפטיות ומקצועיות המעכבות את הדיווח של משרד הבריאות למשרד הפנים לגבי השגות בדבר החזקת נשק, נושא זה נמצא בבירור כעת בין המשרדים הנוגעים בדבר. אמנם, לא ניתן לנבא מי יהיה אליים, אך ניתן בוודאות לנבא שאדם שהיה פעם אליים יתמיד בהתנהגותו האלימה. לפיכך, יש חשיבות עליונה לאבחון ולדיווח לרשויות המתאימות.

טיפול המשטרה באלימות נגד נשים (28.11.95)

ועדת החקירה מברכת את המשטרה על השינויים הרבים שחלו בה בשנים האחרונות באופן הטיפול באלימות נגד נשים. קיימת מדיניות פורמאלית חיובית ביותר, עם כוונה ברורה להחמרה בטיפול בגברים האלימים, ובאכיפת סמכויותיה. כמו כן, מאז ינואר, 1995, הרישום הממוחשב של תלונות על אלימות כולל את הזיקה שבין התוקף לבין הקורבן. הדבר משקף, לדעתנו, את הכרת המשטרה כי מדובר בסוג מיוחד של אלימות ויאפשר, לראשונה, מעקב ומחקר על בסיס נתונים מדויקים.

התרשמנו כי המשטרה רואה עצמה כחלק ממערך שלם של רשויות מטפלות - מקלטים, מרכזי טיפול, ארגונים וולונטאריים, רשויות מקומיות, לשכות רווחה, ועוד. ובמקומות ישוב מסוימים, קיים שיתוף פעולה קונסטרוקטיבי ביותר. אולם, יש להדגיש כי המשטרה היא הגורם היחיד בעל סמכויות ויכולת אכיפה.

אנו מודעים לכך שקיים פער בין המדיניות הפורמאלית לבין הקיים בשטח, התלוי במידה רבה במודעותם, רגישותם, ומחויבותם של מפקדי התחנות. המשטרה קיבלה על עצמה לשנות הנחיות, אך, חשוב מכך, היא קיבלה על עצמה לשנות עמדות של שוטרים ומפקדים, וברור כי תהליך זה הוא ממושך. הפער בין מודעות ופעולת הדרגים הגבוהים - ואלה הנמוכים הוא עדיין גדול.

עד סוף אוקטובר 1995, הגיעו למשטרה 16,697 תלונות בעבירות אלימות בין בני זוג; 12,617 מהתלונות הוגשו על ידי נשים נגד בעליהן. נתוני המשטרה מצביעים על שינוי תפיסתי ועל נטייה גוברת והולכת להחמרה, לפחות מבחינת פתיחת תיקים פליליים ובאופציות של הבאה לדין.

אולם, הערכתם של מומחים קרימינולוגים היא כי רק כ-10% מבין הנשים המוכות פונות למשטרה, אנו סבורים כי גם ב"עבירות ללא מתלונן" יש תפקיד מניעתי חשוב.

* טיפול בתלונות: מדיניות המשטרה היא ברורה וחד-משמעית: יש לקבל כל תלונה ויש לערוך חקירה בכל תלונה, גם בהעדר תלונה מצד הנפגעת עצמה. אולם, כפי שצוין לעיל, המדיניות הזאת אינה מבוצעת באופן אחיד. יתר על כן, לא ברור כמה תלונות מסתיימות בדוחות פעולה של סיירים, וכו'.

* לגבי מספר התלונות: כיוון שאין התאמה בין מספר התלונות לבין מספר המתלוננות, המספר אינו משקף את המציאות, ואינו מצביע על מקרים של רצידיביזם. כמו כן, אין ניהול מרכזי וממוחשב המספק תמונת מצב בקשר לתלונות והרשעות העבר של התוקף - מידע שיכול היה לסייע למשטרה ולרשויות בטיפול יעיל ותואם לכל מקרה.

* משך טיפול בתלונה: מאחר והמחשוב החל רק מינואר, 1995, אין אפשרות לברר את השאלה. הוועדה מייחסת חשיבות רבה לשאלה זו, שכן, לאחר הגשת התלונה, תתכן תקופה של הסלמה באלימות.

* שחרור גברים חשודים: שאלת ההפניה לטיפול עוגנה בחוק לאחרונה. המשטרה גם מקווה שתיתן לה סמכות במסגרת הליך שחרור בערובה.

* הפנייתן של הנשים מהווה נושא מורכב, בין היתר משום שאין זה ברור מול מי המשטרה אמורה לעבוד (גופים סטטוטוריים, ממלכתיים, וולונטאריים, וכו'), וסמכותה של המשטרה ליזע את הגורמים הקהילתיים על תלונתה של האישה שאינה ברורה. בהרצליה, שבת יש פרויקט של שיתוף פעולה בין המשטרה לבין המרכז למניעת אלימות, המשטרה כן מיידעת את המרכז, הפועל בעניין הזה כשלוחה של שירותי הרווחה.

* סוגיית החזקת נשק נדונה בהרחבה. למרות שרוב מקרי הרצח לא בוצעו באמצעות נשק חם (ר' נספח II) הרי שהימצאותו של כלי נשק מגבירה את חששותיה של האישה הסובלת מאלימות. הוועדה מתרשמת כי יש אי-בהירות רבה בשאלת החרמת נשקו של בעל אלים, חוסר תקשורת בין רשויות, ובלבול רב לגבי סמכויות. לאחרונה, הוקמו מספר ועדות בין משרדיות הדנות בנושא, אך מסקנותיהן לא פורסמו.

* הוועדה שמעה את הטענה התאורטית, כי אלימות נגד נשים הנה סוג מיוחד של פשיעה, בשונה מסוגי אלימות אחרים.

טיפולם של הארגונים שאינם ממשלתיים או טוניציפאליים באלימות נגד נשים (12.12.95)

אין תחליף לאיגונים וולונטאריים בטיפול בנושא של אלימות נגד נשים. איגוני הנשים הרבים בישראל פועלים ללא לאות למען נשים הסובלות מאלימות, ואין תחליף לעבודתם המבורכת כמחדשים, מגוונים, משלימים, ואף ממריצים את עבודתם של המוסדות הממלכתיים. נשים רבות נרתעות מפניה לגוף "ממסדי" ולכן אין תחליף להפרטה של השירותים. חשוב שהאיגונים הללו יוכלו להמשיך לפעול מתוך אוטונומיה מירבית, אך הנטל הכספי בהם האירגונים נושאים הוא כבד.

קיים פלורליזם חיובי ביותר בין האירגונים, שלהם תפיסות ודרכי פעולה שונות. אולם, הוועדה מביעה את דאגתה מפני חוסר תאום ולפעמים "תחרות" בין האירגונים, המביא לביזבוז משאבים אנושיים וחומריים.

* נציגי האירגונים הביעו אי-נחת רבה מחוסר התקצוב המוסדי, המצביע, לתפיסתן, על העדר מחוייבות לנושא מצד הגורמים הממלכתיים.

* מרכזי הסיוע לנפגעות לתקיפה אונס ותקיפה מינית זוכים לתקציב ממוסד מועט ביותר. מידת התקצוב המוענק להם נתון לשיקול דעתן של הרשויות המקומיות. מנתונים מעודכנים המצויים בידינו עולה כי: עיריית ת"א הקציבה בשנת 1995 65,000 ש"ח למרכז הסיוע בעוד שעיריית ירושלים הקציבה רק 15,000 ש"ח (כולל 10,000 מכספי ועדת ההקצבות העירונית) עיריית באר שבע הקציבה 30,000 ש"ח למרכז הסיוע, ועיריית חיפה הקציבה 19,000 ש"ח.

* נציגי האירגונים העידו על כך שיש להם ידע, יכולת, ונסיון לענות על רבים מהצרכים של הנשים הסובלות מאלימות, אך פעילותם מוגבלת בגלל העדר תקציבים.

הכשרת סטודנטים במסגרת לימודי החובה הפורמליים בביה"ס לרפואה, סיעוד ועו"ס 16.1.96

תפקידם של בתי ספר אלה הוא להכשיר את אנשי המקצוע לעתיד וליצור ידע תאורטי ויישומי. הוועדה מתרשמת כי בהכללה, לא קיבלו על עצמם, מוסדות אלה, את המחוייבות לפעול לביעור התופעה.

* ברב המסגרות יש לכלל היותר קורס בחירה אחד הדין באלימות נגד נשים, או לכל היותר שניים, ברמת החובה יש לכלל היותר הרצאה בודדת.

* הובעה הסכמה בקרב נציגי בתי"ס שהקורסים צריכים להינתן בתחילת דרכם של הסטודנטים סרם גיבוש דעות נוקשות ונורמות מקצועיות מוצקות.

* הנציגים קבלו על העדר משאבים לפיתוח תוכניות חדשניות ולהרחבת מסגרות קיימות.

החינוך למניעת אלימות נגד נשים במערכת החינוך 21.1.96

החינוך הוא המפתח לשינוי חברתי. ככל שהתלמידים יחוו וילמדו על שיוויון, כבוד לעצמיותם של אחרים, וזוגיות - כן יתקרב השינוי החברתי המיוחל. ככל שבתי הספר ינחילו ערכים דפוסים בריאים של משפחתיות וחברות כן תלמדנה בנות להיות אסרטיביות. מדיווחים למרכזי סיוע מתקבל הרושם שקיימים שיעורים מדאיגים של אלימות כלפי נערות ע"י נערים בני גילן לרבות אונס קבוצתי. אם אלו הערכים עמם ייצאו הנערים והנערות לקראת בגרותם - אין להתפלא מרמת האלימות הגבוהה בחברה. הוועדה מברכת על התכניות המיושמות ע"י משרד החינוך בנושא, אך מעבר לתוכניות הספציפיות קיים צורך בהתייחסות למעמד האשה בכל הרמות ובכל הזירות - בספרי הלימוד, בדפוסים שבין המורים לבין עצמם.

* קיימות מספר תוכניות המופעלות ע"י משרד החינוך לגילאים שונים ולבתי ספר שונים. נציגי משרד החינוך הדגישו כי מבחינה קונצפטואלית ועקרונית כאחד אין התוכניות מתייחסות לאלימות בלבד, אלא לזוגיות בריאה וליחסים בריאים בתוך המשפחה. עם זאת קיימות בעיות של תפוצה, הפעלה וביצוע. התוכניות עדיין לא הוטמעו במערכת החינוך במלואן.

* הוועדה מברכת על התוכניות החדשות העוסקות גם בנושאים של פגיעה מינית לרבות יידוע על זכויות וחוקים. תוכניות אלה אמורות לצאת לפועל כבר בשנה הבאה.

* קיימת התייחסות דיפרנציאלית לקבוצות עולים שונות עקב ההבדלים בנושאים תרבותיות. הוצאה חוברת הדרכה ברוסית והדרישה הרבה מצביעה על הצורך הרב.

* נציגי משרד החינוך הביעו דאגתם מפני השפעתם המזיקה של תוכניות טלוויזיה במיוחד בכבלים, ובמשחקי מחשב.

* קיים צורך בהכשרת מורים ברב הסמינרים להכשרת מורים ובבתי הספר להכשרת מורים באוניברסיטאות. המורים לעתיד אינם לומדים על זכויות הילד, האמנה הבינלאומית לזכויות האשה וכיו"ב. כשהתוכן הזה אינו מגיע לידיעת המורים הרי שאין הם מסוגלים להביא את הדברים לידיעת תלמידיהם.

* ארגוני הנשים מבצעים הרצאות בבתי הספר בהתנדבות ויש צורך בתקצוב תקני של ההרצאות האלה. בסקטור הערבי רק לאחרונה החלו לתרגם את התוכניות לערבית. קיימת התנגדות של אנשי דת לחינוך לשיוויון והשפעה של תרבות ערבית שמרנית יותר המגיעה מחו"ל באמצעות אמצעי התקשורת.

* יש צורך לא רק לתרגם תוכניות אלה אלא יש להתאימן לצורכי אוכלוסייה זו.

* בבתי הספר הערביים קיימת בעייה של אלימות מילולית ופיזית כלפי תלמידים ותלמידות. דבר היוצר אווירה המנוגדת לערכים של שיוויון וכבוד. מסקר שנערך לאחרונה (3) עולה כי קיימות דעות קדומות לגבי אונס ותקיפה מינית. כ-50% מן הפונות הערביות למרכז הסיוע בחיפה ב-5 השנים האחרונות הן בגילאי בית הספר; רבות מהן סובלות מאלימות בתוך בית הספר. עוד עולה מן הסקר ש-58% מחתלמידים חושבים שתקיפה מינית היא אחת הצורות של יחסי מין.

* לצערנו לא ידוע לנו על סקר דומה במגזר היהודי.

* הזרם הממלכתי-דתי לא נענה להזמנת הוועדה להשתתף בישיבה בנושא. לוועדה לא ברור מה נעשה בזרם הזה שכן יש לו אוטונומיה עפ"י החוק.

* משרד החינוך מממן ומבצע מחקרים על מעמד האשה בבתי הספר אך לדברי הנציגים קיימות בעיות יישום, וזרימת מידע מלמעלה עד לשדה.

המערכת המשפטית: מדיניות תביעה וענישה על עבירות אלימות נגד נשים 12.2.96

הוועדה מביעה את עמדתה בסוגיית קולת העונש, ומהתבטאויותיהם של שופטים ופרקליטים היוצרים רושם של תמיכה בתפיסת רכושנית או כוחנית כלפי נשים ולא של שיוויוניות וכבוד הדדי. הוועדה חוששת כי התופעות האלה מביאות לחוסר אמון במערכת המשפט. ייתכן וקיים פער בין תפיסת השופטים והפרקליטות לבין תפישותיו והבנותיו של הציבור הרחב. בחלקו נובע הפער מחובת השופט לראות "כל מקרה לגופו" לבין דרישת ארגוני הנשים לראות את התופעה בכללותה. הוועדה דנה בהרחבה בסוגיית עונש מינימום ובשאלת הזיקה המשפטית כמרכיב שמכפיף את מקסימום העונש הניתן. יש להמשיך ולברר סוגיות אלה. יש לחשוב האם להרחיב את עונש המינימום - גם זמנית - לעבירות אלימות - גם פחות חמורות.

* אמנם הפרקליטות מגישה ערעורים לגבי הענישה המקלה וברב המקרים בית המשפט העליון אכן מחמיר בענישה. הוועדה קובלת על כך שיש צורך בערעור ובפנייה לערכאה גבוהה יותר על מנת להביא לענישה סבירה.

* מבחינת האחוזים אכן ירד מספר עסקות הטיעון בעוד ששיקולים מקצועיים מנחים את ההחלטה על עסקות טיעון, הוועדה התרשמה כי בציבור קיימת אי-נחת מעסקות טיעון.

* קיים מחסור בולט בסיוע וייצוג משפטי לאישה במאבק על זכותה להגנה, וליציאה מהמערכת האלימה. המחסור במשאבים כלכליים הדרושים לקבלת ייצוג משפטי הולם, וחמגבלות החמורות של הסיוע המשפטי, מונע מנשים רבות לנקוט בצעדים הדרושים להגנה מפני הבעל האלים. המיקום הגיאוגרפי של לשכות הסיוע המשפטי מחייב אבדן ימי עבודה, וצריך לחשוב על "ניוד" הסיוע לאיזורים נוספים, כמו כמובן על הרחבתו.

האשה הנתונה לאלימות במשפחה במגזר החרדי 20.2.96

הנתונים לגבי המצב במגזר החרדי עמומים למדי. לטענת הנציגים קיימת פחות אלימות כלפי נשים במגזר החרדי, אך בו זמנית קשה יותר לחשוף אלימות זו מאשר במגזרים אחרים. הטיפול בסובלות מאלימות דורש דרכי התערבות מיוחדות הכוללות בין היתר שיתוף גורמים רבניים ואנשי סמכות מן הקהילה. הוועדה מתרשמת כי נשים חרדיות מהוות מגזר מקופח הן עקב הקצאה לא שיוויונית של משאבים ממלכתיים והן משום שלא השכילו עד כה לפתח כלים ולהציא כתובות להוציא מספר קטן של ארגונים וולונטאריים שעל קיומם אנו מברכים. קיים צורך מיידי בחקמת מקלט ייחודי אשר ישרת את הנשים החרדיות.

* הרבה מן הפעילות בקרב נשים חרדיות מתבססת על קורסי תקשורת למודעות עצמית וסדנאות לחקניית בלי התמודדות. לפי תפיסתם של אנשי המקצוע, העבודה מתבססת על מניעה ועל הסמכות והמרות של הרבנים.

* הנציגים הדגישו כי יש תמיכה רבה מרבנים ומיועצים הנותנים הכוונה צמודה הן לבעל והן לאשה.

* האשה החרדית מפעיטה "לפנות אל מחוץ לקהילה" ונוטה להחביא את כאבה בביתה פנימה. נשים חרדיות רבות מנותקות ממקורות מידע כלליים, הן נרתעות מלפנות לשכבות הרזוחה, בני המשפט, והמשטרה.

* הנציגים העלו הצעה שתינתן סמכות לבני הדין הרבניים להוציא צו הרחקה.

* לנשים חרדיות קיימות רשתות הפצת מידע ייחודיות (מקוואות, בני כנסת, מוסדות לירחי כלה, בני הבראה ליולדות וכו').

* יש צורך בהכנת חוברת מיוחדת שתתאים לרגישויותיהן של חרדיות.

* יש צורך ביעוץ משפטי והדרכה לשימוש במוסדות שאינם רבניים - תורניים.

* קיימות הצעות מפורטות להקמת מקלט ומרכז לטיפול במניעת אלימות במשפחה במגזר החרדי, ויש צורך בביצוע מידי.

- (1) ראו לדוגמא מחקרה של מרגנית עופר על גברים שרצחו את בנות זוגן כפי שהוצג בכתבתו של יגאל סרנה, "הם רצחו את האשה בגלל האמא" ידיעות אחרונות, 17.4.96.
- (2) מגידו, ד. (1996) "בדלתיים סגורות" ~ המגיפה הסמויה מן העין. הרפואה, 130: חוב' (1.3.96), 339-337.
- (3) אבו חנא (נחאס) (1996) סקר בקרב תלמידים בבתי הספר. חיפה: מרכז סיוע לנפגעות אונס ותקיפה מינית. (תדפיס).

מסקנות הוועדה:

הוועדה דורשת:

ממשרד ראש הממשלה:

* להקים רשות ממלכתית לקידום מעמד האשה (חוק ממשלתי בנושא הוכן ונמצא על שולחן ראה"מ להגשה לקריאה I). במסגרת התביעה להקמת רשות ממלכתית לקידום מעמד האשה, ברשות כזו תהיה מחלקה לטיפול בנושא אלימות.
* להטיל על משרד היועצת למעמד האשה במשרד ראה"מ לערוך, לרכז ולתאם עריכת סקר בנושא אלימות כלפי נשים היקפה ושורשיה והדרכים למניעתה. סקר שחירונו הורגש מאוד ע"י הוועדה.

ממשרד האוצר:

* לתקצב את הקמתם של המקלטים לנשים מוכות, ההוסטל(ים) לגברים אלימים, דירות קלט ומעבר, והמרכזים לטיפול באלימות במשפחה בשיעור של לפחות 75%-לפי תכנית ארצית רב-שנתית מתוקצבת ומחייבת.
* להשתתף במימון - אפשר דרך העיריות - של מרכזי הסיוע וקווי חירום שאינם "מוסדיים" - ת.פ. לשכות הרווחה.

ממשרד החינוך:

* ליישם התוכניות הקיימות בכל הרמות.
* לזרז תרגום והתאמת התכניות למגזר הערבי.
* להכשיר מורים הן בסמינרים והן באמצעות השתלמויות מורים.
* להדק הקשר בין היועצים והמורים - לרשויות הרווחה ולמשטרה, "אלימות במשפחה" היא לעיתים קרובות משותפת לילדים ולאם.

ממשרד המשפטים:

* לפעול נגד קולת העונשים הניתנים על אלימות במשפחה.
* להציע חקיקה בנושא של STALKING (הטרדה, הצקה ואיומים הנעשים ע"י בן-זוג לשעבר) להסביר ולפעול להעברתה.
* לתגבר את הסיוע המשפטי לנשים הסובלות מאלימות בכל המגזרים ובמיוחד במגזר הערבי בתקנים ובאיוזורים גיאוגרפיים.
* לבחון מתן סמכות לבתי הדין הרבניים להוציא צווי הרחקה נגד בעלים אלימים.
* משנוספו בתי משפט למשפחה יש להגדיל את מספר התקנים ללשכות הסיוע המשפטי בצורה משמעותית.

ממשרד העבודה ורנוחה:

- *להשתתף בהקמתם ובתפעולם של המקלטים לנשים מוכות בשיעור של 80% לפחות.
- *ליצור מסגרות הכשרה לטיפול בגברים מכיס עבור אנשי מקצוע ולהתאים מודלים קיימים לאיפיונים השונים לאוכלוסיות השונות.
- *לדווח על התקדמות בהקמת ההוסטל לגברים אלימים.
- *לחקים הוסטל נוסף לנשים ערביות לאלתר, מרכז לנערות במצוקה נוסף - ולהכשיר כ"א מיומן למגזר.
- *להקים הוסטל לנשים חרדיות לאלתר, מרכז לנערות במצוקה ולהכשיר כ"א מיומן למגזר.
- *להגביר את הקצאת המשאבים המופנים לסקטורים הלא-יהודיים.
- *לפרטס חוברת הסברה ומידע בשפות הרוסית, האנגלית, האמהרית, והערבית, בנוסף לעברית, ולהפיצה תפוצה רחבה ביותר.
- *לפרטס חוברת הסברה ומידע המותאמת לרגישויות המיוחדות של האוכלוסיה החרדית.
- *להוסיף תקנים לטיפול בגברים מכיס ולעריכת תסקירים לבתי המשפט.
- *לתקצב תשדירי שירות - בטלויזיה וברדיו (גם בכבלים).

מהמשרד לביטחון פנים:

- *להשקיע מאמצים מיוחדים לגייס נשים ערביות ודרוזיות למסגרת ישראל ולהפנות חלק מהן לעבודה עם נשים הסובלות מאלימות בידי בני זוגן.
- *לטפק ליווי משטרה לביקורים במרכזי הקשר, כאשר הדבר נדרש על ידי הגורמים המטפלים.
- *לבחון את הקמתה של יחידה מיוחדת ומיומנת לטיפול בכל סוגי האלימות נגד נשים, כך שבכל תחנת משטרה יהיה קצין/ה חוקר/ת מתמחה לתלונות על אלימות.
- *לקיים ניהול מרכזי וממוחשב המספק תמונת מצב בקשר לתלונות והרשעות העבר של התוקף.
- *לתכנן תוכנית למתן הגנה לנשים אשר הגישו תלונות נגד בעליהן המכיס, בהתאם לצרכיהן של הנשים ובשיתוף עם הגורמים המטפלים האחרים.
- *לבחון את המודל האמריקאי לאבחון מקצועי של גבר אלים כבר-טיפול, פתיחת תיק, והפנייתו תוך 48 שעות, להתאימו לצרכים הספציפיים בישראל, ולגבש נהלי הפנייה ודיווח (בהתאם לתיקון 48 לחוק העונשין מיום 26/3/96).

ממשרד הבריאות:

- *להכשיר את הצוות הרפואי להכרת גורמי הסיכון, הסימנים, השכיחות, התוצאות הקליניות, המשאבים הקיימים בקהילה ואפשרויות הטיפול בבעיות האלימות במשפחה, ולחייב את כל המטפלים במערכות הבריאות, מערכות בריאות הציבור, ומערכות בריאות הנפש בסדנאות ובליווי המשך בנושא. כמו כן, להנחות את הצוותים הרפואיים והפרא-רפואיים לשאול שאלות ישירות לגבי אלימות כחלק שיגרת של ROUTINE SCREENING.
- *להכניס שאלות הנוגעות לאלימות גם נפשית כלפי נשים כחלק מבחינות הרישוי וההתמחות

לרופאים, אחיות, ועובדים פרא-רפואיים.

*לוודא קיומן של ההנחיות בבתי החולים בדגרי הטיפול בנשים מוכות ולוודא כי התקן שנועד לעובד סוציאלי בכל בית חולים יאויש בהתאם.

*להכשיר בכל מרפאה, לרבות מרפאות לבריאות הנפש, לפחות איש צוות אחד אשר יתמחה בתחום של אלימות כלפי נשים ויהיה מסוגל לזהות אלימות גופנית ונפשית, להוסיף עזרה

מיידית לקורבנות, לעסוק בגילוי מוקדם, ולקשר בין גורמי הקהילה השונים המטפלים.

*לפתח ערכה ובה הנחיות לצוותים המטפלים, מידע מצולם העוזר בזיהוי סימני אלימות, מידע על גורמים מטפלים בקהילה, וכו' ולהפיצו בכל בתי החולים, מרפאות קהילתיות, תחנות לבריאות הנפש, וכו'.

*להקים מאגר מידע ממוחשב, אשר יאפשר הצלבת מידע על מנת לסייע לנשים הפונות עם תלונות מוסרות על אלימות.

*לפרסם את המסקנות של הצוות הבין-משרדי הדין בשאלות של החזקת נשק והחרמתו.

ממשרד הפנים:

*לפרסם את מסקנותיה של הוועדה שדנה בשאלת החזקת נשק והחרמתו.

*להפעיל את סמכותו כלפי הרשויות המקומיות הערביות כדי להביא להקמתו של מקלט נוסף בסקטור הערבי לאלתר.

*לדרוש מרשויות מקומיות לתקצב משמעותית את מרכזי הסיוע לנפגעות אונס ותקיפה מינית.

ממשרד הדתות:

*להנחות את הדיינים בבתי הדין הרבניים לבקש המלצה של פקידי רווחה בקביעתם הסדרי ביקורי ילדים וכו'.

*להנחות את הדיינים לא להוציא פסקי "שלום בית" במקרים של אלימות כלפי נשים.

*לבדוק אפשרות מתן זכות לבתי-דין להוציא צו-הרחקה.

ממשרד השיכון:

*לפתור את הבעיה של משכנתאות לנשים הסובלות מאלימות החתומות על משכנתאות עם בני זוגן אך הן שואפות להיפרד.

הועדה ממליצה:

למשרד המשפטים

*לקיים דיון חוזר בנושא עונשי מינימום במקרים של אלימות נגד נשים בכלל, ונגד בנות הזוג בפרט.

*לחייב את המטפלים ממשרד העבודה והרווחה וממשרד הבריאות לדווח למשרד הפנים על אלימות כלפי בת זוג, כדי לשלול רשיון נשק.

למשרד החינוך

בהינוך הממלכתי דתי - ליישם תוכניות לשינויון וזוגיות בבתי הספר, בהינוך במגזר הלא-יהודי, לקדם תוכניות שינויון וזוגיות ולוודא יישומן.

למשרד העבודה ורווחה:

*להגות ולבחון פרויקט של סומכות מלוות בתחילת ההליך המשפטי.

*להנפיק לחצני מצוקה לנשים בסיכון, באורח ניסיוני.

*להפיק תשדירי שירות בנושא אלימות, בלוי כתוביות המספקות אינפורמציה לפנייות.

למשרד הבריאות:

*להנהיג ולהרחיב תוכניות השתלמויות אינטר-דיסציפלינאריות כחלק מלימודי המשך של כלל המקצועות הרפואיים והפרא-רפואיים.

למועצת בתי הספר לעבודה סוציאלית, לבתי ספר לרפואה וסיעוד, וכל המוסדות המכשירים עובדים במערכות הרווחה והבריאות:

*להנהיג קורסי חובה בנושא הטיפול באלימות הגלויה והסמויה נגד נשים, ולפעול לבירור ערכי ושינוי עמדות בקרב התלמידים.

הוועדה קוראת:

לעיתונות ולאמצעי התקשורת האלקטרוניים והכתובים:

*להתגייס למאבק באלימות נגד נשים, ולפרסם כתבות רקע יחד עם כתבות דיווח. כמו כן, פונה הוועדה במיוחד לעיתונות לעולים ולעיתונות הערבית בקריאה לשיתוף פעולה בפרסום מידע לנשים מוכות ולהירחם למאמץ ליצירת שינוי נורמטיבי וחברתי.
*לערוך השתלמויות לכתבים ולפרשנים חברתיים, ולהעמיק את הידע והחבנה שלהם בנושא.

נספחים -

*הודעת יו"ר על הקמת הוועדה ורשימת חברי הכנסת החברים בוועדה
*מסקנות מחקר אמפירי שהוכן ע"י דר' שילה הטיס-רולף עבור ועדת החקירה
*רשימת המשתתפים בישיבות הוועדה, ע"פ נושאים

הכרת תודה:

*נציגות הארגונים הוולונטאריים שהשתתפו באופן קבוע
*איטת פרינס גיבסון, שילה הטיס רולף, גילי טל

- 25 -

 הדפסת מסמך: זפּע_123-59בוע200.70 תאריך המסמך: 07/03/1995

סוג הדיון:
 דיון
 נושא:

ב. הודעה על ההרכב האישי של ועדת החקירה הפרלמנטרית
 לבדיקת רצח נשים על ידי בעליהן

 הישיבה השלוש-מאות-ועשרים-ואחת של הכנסת השלוש-עשרה
 יום שלישי, ה' באדר ב' התשנ"ה (7 במרץ 1995)
 ירושלים, הכנסת, שעה 15:00

היו"ר ש' וייס:

הודעה על ההרכב האישי של ועדת החקירה הפרלמנטרית לבדיקת רצח נשים על-ידי
 בעליהן, שהכנסת החליטה על הקמתה ביום 13 בפברואר 1995. את ההודעה על ההרכב תמסור
 היוזמת חברת-הכנסת לימור לבנת, בבקשה.

לימור לבנת (הליכוד):

תודה רבה, אדוני היושב ראש.

אני מתכבדת להודיע לכנסת על הרכבה, המוסכם אגב, של ועדת החקירה הפרלמנטרית
 לבדיקת רצח נשים בידי בני זוגן. ההרכב הוא כדלקמן: יושבת ראש הוועדה, כפי שכבר
 הודעתי בפעם הקודמת, חברת-הכנסת לימור לבנת, ממלאת מקומה, חברת-הכנסת יעל דיין
 ברוטציה, חברים, חברי הכנסת: סילבן שלום, נעמי בלומנטל, הרב עזרן, אליעזר זנדברג,
 נעמי הזן, בני טמקין, האשם מחאמיד, סאלח טריף ודליה איציק.

תרשה לי, אדוני היושב ראש, להוסיף שאני חושבת שזה כבוד לכנסת שמבין 11
 חבריה, שישה הם חברי כנסת. אני חושבת שזה בהחלט לכבוד לכנסת ולהרכב הוועדה. תודה
 רבה.

היו"ר ש' וייס:

אני מאוד מודה לך, חברת-הכנסת לימור לבנת, ומצטרף להערת שלך.

מסקנות מחקר אמפירי בנושא רצח נשים ע"י בני זוגן בשנים 1990-1996

שהוכן ע"י ד"ר שילה המיס חלק

עבוד ומטת החקירה הפרלמנטרית בנושא רצח נשים ע"י בני זוגן

בראשות חברות הכנסת ליסוד לבנת ויעל דיין

הקדמה

אה המחקר האמפירי בנושא רצח נשים ע"י בני זוגן התחלתי במאי 1994. הסוגיה הייתה לבדוק את כל מקרי הרצח שהתרחשו מאז ינואר 1990 במטרה למצוא כדיעבד אם ניתן היה למנוע לפחות חלק ממקרי הרצח האלו ע"י סיפול שתה ע"י הרשויות.

בסך הכל נבדקו 77 מקרי רצח שבוצעו ע"י 76 גברים (במקרה אחד נבר אחד רצח את שתי הברותיו). את הפבודה התחלתי על בסיס השיטה שהוכנה ע"י מודולת הנשים שהתבססה על קשמי נתונות, זאת מאחר ואי אפשר היה להשיג רשימת כזאת מהמטרה. שנת תשילת 1995 לא הבהינה בין מקרי רצח של נשים ע"י בני זוגן לבין מקרי רצח אחרים. לאחר בדיקת הרשימה הסתבר שבכמה מקרים לא אדע כלל רצח או שהבמל/חבר כלל לא היה מעורב באורע. כמו כן הסתבר ששלושה מהמקרים שהיו רשומים ברשימה בארועים שהתרחשו בשנת 1990 התרחשו קודם לכן. מאחר וכבר היו לי פרטים רבים לגבי מקרים אלו, השארתי אותם בתוך המחקר.

במרתם האדיבה של מלכה סופר ושל אנרי סהן מחולית המחשוב במטה הכללי של המשטרה, ושל ששת פרקליטי המחוזות, הצלחתי לאתר כמעט את כל המקרים שהיו ברשימה שבידי, לראות את הרשומים המשטרניים של כל המאשמים ברצח והריגה של נשותיהם והברותיהם, ולקבל לידי את פסקי הדין באותם מקרים שהגיעו למשפט והמשפט הסתיים. לא ראיתי את הומר החקירה באותם מקרים שלא הגיעו למשפט - כלומר, ב-16 המקרים בהם התאבד הגבר מיד לאחר שרצח או הרג את בת זוגו, וב-8 המקרים בהם החליט בית המשפט לאשפז את הגבר - זאת מכיוון שמל אף העובדה שהמשטרה הסכימה להראות לי את החומר הזה, עד לסופו כתיבת דו"ח זה לא רובו החומר עכור.

לאחר בדיקת החומר שאספתי הגעתי למסקנה שאין באפשרותי להגיע למסקנות חד-משמעיות מבלי לראות גם את החומר שבידי רשמית הרנוחה ורשויות בריאות הנפש. בגלל חשיבות העניין הסכימו רשויות אלו לסתף אתי פעולה, אך בקשו אתמכתא משפטית בבדי שיוכלו לספק לי את המידע הפרטני מבלי לצנוע בהודאות החוקים הנתונות לצנעת הפרט. היונצות המשפטית של ומטת החקירה הפרלמנטרית בנושא רצח נשים ע"י בני זוגן, ערד אחי בגדלר, בדקה את המצב המשפטי ולא הצליחה למצוא לבטיה פתרון. פניה בנושא ליועץ המשפטי לממשלה בינואר 1996 לא זכתה עד כה למענה בכונב. אם כי נאמר לי בשל פה ע"י ערד זלית דרור ממשרד היועץ המשפטי לממשלה המספלת בעניין. שכפי הנראה לא ייצא פתרון מטביע רצון לבעיה.

מאחר ולא נתקבלה עד כה תשובת היועץ המשפטי לממשלה זמכיוון שבעקבות הקדמת הבחירות ל-29 במאי 1996, חייבת ומטת החקירה להקדים את הגשת הדו"ח הסופי שלה, לא היה באפשרותי לסייף את המחקר עליו הופקדתי, ואני יכולה להגיש מסקנות רק על בסיס החומר הנמצא בידי.

נתונים שנעלו במהלך המחקר

א. מקרי הרצח וההריגה של נשים ע"י בני זוגן ביחס למקרי הרצח וההריגה בכלל בשנים 1990-95

שנה	1990	1991	1992	1992	1994	1995
כל מקרי הרצח וההריגה	107	100	91	96	100	119
מקרי הרצח וההריגה של נשים בהם הואשם הבעל או החבר	14	16	8	11	13	11
אחד מקרי הרצח וההרג של נשים ע"י בני זוגן מכלל המקרים	13.0	16.0	8.8	11.4	11.8	9.2

ב. חלוקת רוצחי הורגי בנות זוגן לפי גילאים (כל 76 המקרים)

קבוצת גיל	20-29	30-39	40-49	50-59	60-69	70 ומעלה	סה"כ
כל המקרים	18	23	16	14	4	1	76
בעלים ורוצחים בצמוד	8	20	15	13	4	1	61
חברים	10	3	1	1	0	0	15

ג. חלוקת רוצחי הורגי בנות זוגן לפי דת (כל 76 המקרים)

יהודים	60 (מתוכם 8 אתיופים ו-11 עולים מברית המועצות)
מוסלמים	10 (כולם ערבים)
נוצרים	4 (מתוכם ערבי אחד, שני עולים מברית המועצות, ושניים אחד)
דרוזים	1
צ'רקסים	1

הערות: רק ב-3 מבין 13 המקרים בהם היו מעורבים בני מינשים נטען שהרקע לרצח היה "חילול כבוד המשפחה". ייתכן שהיו מקרים של רצח נשים ע"י בעליהן במגזר המיעוטים שלא דווחו כרצח אלא כתאונות. מבין היהודים אחד נבזה ביותר היו אתיופים - 9 י 10 מהאחז שלמה באוכלוסייה. אחד העולים מברית המועצות היה רק במעט נבזה מהאחז של העולים האלו באוכלוסייה.

ד. נתוני רקע ידועים לגבי מקרי הרצח וההרג

בקטע זה תפידם בידי מאד לא שלט, והוא מבוסס על קטעי מתונות, פסקי דין ורישומי המשטרה בלבד. מה שידוע לי לבטח הוא:

- * 22 מדווחי זהודגי בנות זוגן (כ-29% מה-76) ניתן להגדיר כעבריינים שנפגחו להם 5 תיקים פליליים ויותר לפני הארוע. מתוך אלו ל-11 היו 10 תיקים ויותר ול-6 היו 20 תיקים ויותר;
- * לפחות ב-24 מקרים היה ידוע לפני הרצח או ההרג שלגבר יש במיות נפשיות;
- * לפחות ב-5 מקרים היה הגבר נרקומן;

- * לפחות ב-7 מקרים היו לגבר במיות שניה;
- * לפחות ב-26 מקרים חשד הגבר שהאשה בוגדת בו;
- * לפחות ב-32 מקרים רצתה האשה לעזוב את הגבר, עמבה איתו או שהזוג היה בהליכי גירושין;
- * לפחות ב-19 מקרים ידעו הרשות (משטרה ו/או רונחה) שקיימות מריבות בין בני הזוג;
- * לפחות ב-16 מקרים ידעו הרשות על אלימות במשפחה;
- * לפחות ב-3 מקרים הייתה האמה פרצה;
- * ב-3 מקרים נרצחו באזום ארוע אנשים נוספים (במקרה אחד הילדים, במקרה שני החבר של האמה ובמקרה שלישי האחות של הרצח);
- * ב-3 מקרים הדקע לרצח היה כטפי;
- * ב-3 מקרים קבע בית המשפט שהדקע לרצח לא היה ברור;
- * במקרה אחד היה קשר סודי-מחזכרטי ביין בני הזוג;
- * בחלק גדול של המקרים בהם היו מעורבים עולים חדשים (מאתיופיה ובריהם לשעבר) היו לגבר קשיי קליטה.

בנוסף לכך פורעם מידע של מטרי העבודה והרווחה שמל פיו מבין 15 מקרי הרצח של נשים בשנת 1994 (כולל שתיים שנצחו עיי קרובי משפחה ולא נכללו במחקר שלי) 11 לא היו מתכננת לרשות הרחוקה, ומאלו שהיו במיצול ישירות הרווחה רק שתיים היו במיצול בגין אלימות במשפחה.

ה. הצורה בה בוצע הרצח או ההרג (כל 76 המקרים)

26	נשק חם
19	סכין
9	הנע
10	מכשיר כהה
2	שריפה
1	מכות
9	אין בידי מידע

הערות: קצת יותר מרבע ממעשי הרצח וההרג בוצעו בנשק חם, לא ידוע אם מעשי הרצח או ההרג שבוצעו בנשק חם היו מתבצעים גם בהגדר כלי הנשק. אך ברור שרוב מקרי הרצח וההרג לא היו קשורים לגישות לכלי נשק אלו.

ז. תיקים ותלונות במסמרה (76 מקרים)

46%	35	לא היו תיקים ותלונות קודמים
37%	28	היו תיקים ותלונות קודמים אך לא בקשר לאלימות במשפחה
17%	13	היו תיקים ותלונות קודמים גם בקשר לאלימות במשפחה

הערת: רק כ-17% מהגברים שרצחו או הרגו את בנות זוגן היו ידועים למשטרה בגין אלימות במשפחה. כפי הידוע (אך הנושא מעון בדיקה יסודית יותר) לא היו מקרים אלו חריגים בהשוואה למקרים אחרים מסוגם שהיו ידועים למשטרה. בלפחות שלשה מקרים הוצא צו הרחקה נגד הבמל בגין אלימות נגד אשתו, והוצא או ההרג בוצעו בזמן שהצו היה בתוקף.

ז. גורל 76 הרצחים מהורגים

16	התאבדו
34	עמדו למשפט וקבלו גזר דין מאסר עולם
11	עמדו למשפט וקבלו גזר דין של 14 שנים ופחות
8	לא הועמדו למשפט לאחר שהוצא צו אישפוז
7	בהליכים

הערות: במספר 16 מהתאבדו לפחות 11 מספרים ידועו להתאבד.

שנים מאלו מונגזו עליהם מאסר עולם נפרדו בינתיים.

מבין ה-11 שקבלו גזרי דין של פחות ממאסר שלם אחד הואשם ברצח, ומסרה בהריגה.

18 מהידועים עזערו על גזרי הדין של בתי המשפט המהירים לבית המשפט העליון (31 על מאסר עולם

המאסר על תקופות מאסר קצרות יותר). מתוך אלו בשני מקרים הוחמרו העונשים שנגזרו על מאשמים

בהריגה, ובמקרה אחד שונת פסק הדין מהריגה לגרימת מוות בשלמות, והעניש הקל בהתאם. באר

מקרה לא שונה פסק דין של רצח להריגה.

ח. בית המשפט המחוזי שבפניו הוגא התיק

6	ירושלים
18	ת"א-19 (פרקליטות ת"א-19 ופרקליטות מחוז המרכז)
11	חיפה
18	באר-שבע (פרקליטות מחוז הדרום)
7	וצרת (פרקליטות מחוז הצפון)

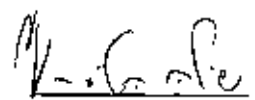
הסקנות

ההתרשמות המתקבלת מהחומר שראיתי במהלך המחקר היא שאם מבין מאות אלפי המקרים של אלימות במשפחה היו מאותיים את החסורים ביותר מביניהם ומטפלים בהם בצורה יסודית ועילה, רוב מקרי הרצח וההרג לא היו נמנעים. כלומר, ההתרשמות היא שגם באותם מקרים שידוע היה לפני הארוע על אלימות נגד האשה מצד בן זוגה, גם באותם מקרים שהמזכר בדיעבד שהייתה אלימות כזו, רק לעתים בודדות מדובר היה באלימות קיצונית שבמקבוצתה נאלצה האשה לקבל טפול רפואי. אך מדובר רק בהתרשמות, ומבלי לבדוק את ההשערה של כל אחת מהנשים שנרצחה - כולל ההסתורית רפואית - אי אפשר להגיע למסקנות חד משמעיות. אף שמדובר בנשים שזכר אינן בחיים מדיין חלים על תיקיהן כל הוראות החוקים שמניין צננת הפרס, כך שללא אישור משפטי מוסמך לא ניתן לבדוק את הנושא, וספק אם ניתן לקבל אישור כזה.

התרשמות נוספת היא שטעם העובדה שאשה נחבטת או מאיימת לערוב גבר אליים, ולא בעל רקוד של עבריינות, ולא בעל במיות נפשיות, ולא קנאי. איננה מוסיפה לבטחונה האישי במחוז המידל. במקרים רבים הרצח/הרג ברצח על רקע עדיבתה או אינחה לערוב של האשה (ראה טעיף די לעיל). המסקנה המתבקשת היא הרחבת הסיוע וההגנה הנתנים ע"י הרשויות לנשים במצב זה, אך עוד יותר - זהירות מירבית מצד הנשים עצמן, שחייבות לדעת שההסכנת הסיידית עשויה לגדול ולא לקטון עם האיום לערוב או הפריכה עצמה.

אם הנתונים של משרד העבודה והרווחה לגבי 1994 (ראה טעיף די לעיל) נכונים גם לגבי שאר השנים, הרי שרוב הזוגות שבהם נרצחה האשה ע"י בן זוגה לא היו מוכרים לרשויות הרווחה לפני הארוע. השאלה היא אם במקרים שהיו ידועים לרשויות הרווחה ניתן היה לחזות שקיימת סכנה לזוי האשה. אין ספק שהשוב שבמקרים של זוגות הנמצאים בטיפול רשויות הרווחה, כשיחזע שיש לאשה כוונה לערוב את בן-זוגה, יהיה לרשויות מספיק מידע על הגבר להפריך אם אמנם קיימת סכנה מוחשית למייה. מידע זה חייב לכלול נתונים הנמצאים בתיקי המשטרה ובתיקי רשויות בריאות הנפש. מכיוון שלא ראיתי את המידע שהיה בידי רשויות הרווחה לגבי אותם מקרים שהסתיימו ברצח או הרג, אין לי מושג אם המצב הקיים בתחום זה השביט רצון או לא.

אף על פי שהזריח של ועדת החקירה הפורלמנטרית בנושא רצח נשים ע"י בני זוגן חייב להמסר לפני פירודת של הבגות ה-13, במידה ויתקבל אישור מטעמו של היועץ המשפטי לממשלה שיאפשר טיון בתיקים של רשויות הרווחה ובריאות הנפש. כדאי לבחון אם ניתן להמשיך במחקר האימפריי שבז התמלתי, זאת בגלל חשיבות הנושא. גם אם לא יתאפשר המסך המחקר, כדאי שהרשויות הנוגעות לעניין יבחו את הממצאים המלקיים שלו כפי שהוצגו בדוח זה.

 ד"ר טילה הסיס רולף

ירושלים, 11 באפריל, 1996

רשימת המשתתפים בישיבות הוועדה

טיפול בגברים אלימים (פרוסוקול 2)

- ס' טויוזר, תת גונדר, מנהל כלא באר שבע, משרד המשטרה.
- ש' כהן, גונדר משנה, ראש תת"ש, מחלקת חינוך טיפול ושיקום, משרד המשטרה.
- מ' סופר, רפ"ק, קצינת מניעה במדור עבריינות נוער, משרד המשטרה.
- ע' שילה, קצינת שיקום ארצית, משרד המשטרה.
- ה' גולדבלט, מנהלת המרכז בחיפה, משרד העבודה והרווחה.
- י' הרמל, ממונה ארצית על חיי אישות, משרד העבודה והרווחה.
- מ' חנוך, מפקחת ארצית בנושא נשים, משרד העבודה והרווחה.
- ר' לירן, מנהלת המרכז למניעת אלימות בב"ש, משרד העבודה והרווחה.
- ח' מאיר, מנהל אגף תיקון, משרד העבודה והרווחה.
- ש' מדינה, מנהל המחלקה לרזוחות הפרט, משרד העבודה והרווחה.
- ת' פוזנר, מנהל אגף שירותים חברתיים ואישיים, משרד העבודה והרווחה.
- ע' פליאל-טרוסמן, מפקחת ארצית, שירותי טיפול נשים ונערות, חיפה, משרד העבודה והרווחה.
- ע' קינן, האגודה למניעת אלימות, הרצליה, משרד העבודה והרווחה.
- ח' רוזנפלד, עיריית ירושלים, משרד העבודה והרווחה.
- ח' שנבל, עוזרת ליועצת ראש הממשלה למעמד האישה, משרד העבודה והרווחה.
- מ' אנצר, מנהל המרכז למניעת אלימות ברמת גן, ויצ"ו ישראל.
- ס' גורן, יו"ר המחלקה למעמד האישה בישראל, ויצ"ו ישראל.
- ח' לאונוב, אחראית על האלימות בכל הארץ, ויצ"ו ישראל.
- א' רוזנבלום, מנהלת המחלקה למעמד האישה, ויצ"ו ישראל.
- ה' גולדבלט, מנהלת היחידה לחקר טיפול ומניעת אלימות במשפחה, לנ"י - ליגת נשים למען ישראל.
- י' בן-שושן, עובד סוציאלי, מרכז לטיפול בקריית שמונה.
- א' פיאמנטה, נעמ"ת.
- י' רקנטי, יו"ר מחוז ירושלים של העובדים הסוציאליים, נעמ"ת.
- ד' במברגר-אנוש, שדולת הנשים בישראל.
- א' פרינס-גיבסון, שדולת הנשים בישראל.
- נ' רונאל, יו"ר האירגון, תנועת גברים נגד אלימות.

אלימות נגד נשים בקרב העולים (פרוסוקול 3)

- א' הינס, משרד העבודה והרווחה.
- י' הרמל, פקידת סעד ראשית, משרד העבודה והרווחה.
- ע' פליאל פרוסמן, מפקחת ארצית, שירותי טיפול נשים ונערות חיפה, משרד העבודה והרווחה.
- א' אדמקה, עובדת שכונתית באתר הקרוונים חצרות כח מהעדה האתיופית.
- ר' בראון, מנכ"ל המועצה הציבורית למען יהודי ברית המועצות.
- ג' נבו.
- ז' פורת, עו"ס באתר הקרוונים חצרות כח.
- א' פזין, מנהלת קו חירום לנשים ברוסית.
- מ' פליטובסקי, רכזת סיוע לעולות חדשות בקו חירום לנפגעות לאלימות בחיפה.
- נ' קורץ, עו"ס באתר הקרוונים חצרות כח.
- ר' רזניק, מנהלת מקלט לנשים מוכות.
- י' ערן, המחלקה לעולי אתיופיה.
- א' מיכאלי, רכזת ועדת קליטה.
- ח' לאונוב, אחראית על האלימות בכל הארץ.
- א' עירון, עו"ס נשים מוכות, נעמ"ת.
- ר' לב-ארי, מנהלת המחלקה למניעת אלימות נגד נשים, קרימינולוגית, נעמ"ת.
- מ' אורן, נעמ"ת.

אלימות נגד נשים במגזר הלא יהודי (פרוטוקול 4)

- מ' סופר, רפ"ק, קצינת מניעה במדור עבריינות נוער, משרד המשטרה.
- ג' עבס, יועץ השרה לענייני המגזר הערבי, משרד העבודה והרווחה.
- נ' אבו-חסום, מפקחת מהוזית, משרד העבודה והרווחה.
- נ' ארד, יועצת רוה"מ למעמד האישה, משרד ראש הממשלה.
- ר' בן-אליהו, עוזרת ליועצת רוה"מ למעמד האישה, משרד ראש הממשלה.
- ז' אטליה, קאדי, ביה"ד השרעי האיזורי בירושלים.
- א' שקור, כומר, מגזר נוצרי.
- נ' הינו, קאדי, מגזר דרוזי.
- ס' נטאטרה, שיין, רהט.
- ס' אל-אעסם, מנהל מחלקת רווחה בעיריית רהט.
- ח' אבו-רביעה, הטוען השרעי-חוקר בדיני אישות.
- נ' אל-בדור, מנהלת מחלקת רווחה בתל שבע.
- מ' אל-עטאונה, מנהל מחלקת רווחה איזורית שוקת.
- א' מועסי, עיתון אל סינארה.
- א' תומא סולימן, עמותת נשים נגד האלימות בכל הארץ, ויצ"ו ישראל.
- ח' בשארה, יועצת לקידום מעמד האישה הערביה בכנסת.
- א' השול סירחן, שדולת הנשים בישראל.

תפקיד התקשורת במניעת אלימות גברים כלפי בנות זוגן (פרוטוקול 5)

- ג' גנני, יועץ המועצה לתוכניות, משרד התקשורת, מדע וטכנולוגיה.
- מ' רפאלי, יו"ר מועצת הכבלים, ויועצת השרה, משרד התקשורת, מדע וטכנולוגיה.
- נ' ארד, יועצת רוה"מ למעמד האישה, משרד ראש הממשלה.
- ר' בן-אליהו, עוזרת ליועצת רוה"מ למעמד האישה, משרד ראש הממשלה.
- ר' ביאלר, מנהלת מקלט לנשים מוכות בירושלים.
- ד' גורן, ד"ר, יו"ר המכון לתקשורת ומשפחה.
- ג' הר-אבן, עיתונאית.
- נ' טל, תחקירנית.
- ד' למיש, ד"ר, פרסום פוגע.
- מ' נגבי, עו"ד, משפטן.
- ס' טרוס, עיתונאית עיתון "כול אל ערב".
- א' פיאמנטה, ד"ר.
- ת' פלסנר-ליבט, ד"ר, מרצה לקומוניקציה.
- א' קריב, כתב בעיתון "וסטי" (עיתון בשפה הרוסית).
- ר' רזניק, מנהלת מקלט לנשים מוכות.
- א' תירוש, עורך בכיר בעיתון "מעריב".
- י' שטרן, מנהל הטלוויזיה, רשות השידור.
- ע' שכטר, עו"ד, היועץ המשפטי, רשות השידור.
- נ' בן-ארי, מנהל מחלקת ביקורת שידורים, רשות שנייה לשידורי טלוויזיה.
- ע' פלר, מנהל טלעד, רשות שנייה לשידורי טלוויזיה.
- י' קטאץ, עו"ד.
- ע' הכולד, "אמונה".
- ח' לאנוב, אחראית על האלימות בכל הארץ, ויצ"ו ישראל.
- ד' במברגר-אנוש, שדולת הנשים בישראל.
- א' השול-סירחן, שדולת הנשים בישראל.
- ל' זקס, דוברת, שדולת הנשים בישראל.
- א' פרינס גיבסון, שדולת הנשים בישראל.

התמודדות מערכת הרווחה בטיפול בנשים מוכות (פרוטוקול 6)

- נ' בנודיז, פקד, קצינה בחוליית נפגעי עבירות במח"ק, משרד המשטרה.
- עו"ד א. וסרמן-רבי, נציגת היועמ"ש, משרד המשטרה.
- מ' חובב, מנהל אגף תקון, משרד העבודה והרווחה.
- ע' פליאל-פרוסמן, מפקחת ארצית, שירותי טיפול נשים ונערות חיפה, משרד העבודה והרווחה.
- ח' שנבל, מנהלת השירות לנערה במצוקת, משרד העבודה והרווחה.
- י' ארטום, מרכזת תחנה לטיפול משפחתי במערב ירושלים ופקידת סעד.
- ח' רוזנפלד, עובדת סוציאלית, אגף הרווחה עיריית ירושלים.
- מ' גירון, מנהלת מקלט נשים מוכות אשקלון, ויצ"ו ישראל.
- ח' לאונוב, אחראית על האלימות בכל הארץ, ויצ"ו ישראל.
- ח' רוזנברג, ויצ"ו ישראל.
- נ' טל, תחקירנית.
- עו"ד י' מדזיני, המרכז לטיפול באלימות.
- ג' נבו.
- ד"ר ת' סאני, המרכז לטיפול ולמניעת אלימות במשפחה.
- ד"ר ש' רולף, תחקירנית.
- ר' לב-ארי, קרמינולוגית, מנהלת המרכז למניעת אלימות במשפחה, נעמ"ת.
- י' רקנטי, עובדת סוציאלית, יו"ר מחוז ירושלים של העובדים הסוציאליים, נעמ"ת.
- ד' במברגר-אנוש, שדולת הנשים בישראל.
- א' פרינס-גיבסון, שדולת הנשים בישראל.

מפגש מערכת הנריאות וגורמים ציבורים עם אלימות סמויה נגד נשים (פרוטוקול 7)

- ד"ר מ' רוזנבלוט, נציג רפואת המשפחה, קופת חולים כללית.
- מ' גירון, מנהלת מקלט נשים מוכות אשקלון, ויצ"ו ישראל.
- ח' לאונוב, אחראית על האלימות בכל הארץ, ויצ"ו ישראל.
- ח' רוזנברג, ויצ"ו ישראל.
- נ' טל, תחקירנית.
- ד"ר ש' רולף, תחקירנית.
- ח' הר שמש, נעמ"ת.
- י' רקנטי, עובדת סוציאלית, יו"ר מחוז ירושלים של העובדים הסוציאליים, נעמ"ת.
- ד' במברגר-אנוש, שדולת הנשים בישראל.
- א' פרינס-גיבסון, שדולת הנשים בישראל.
- ח' קורצמן, שדולת הנשים בישראל.
- י' רוגל-פוקס, שדולת הנשים בישראל.

**עלייה במספרי מקרי אלימות כלפי נשים - ישיבה משותפת עם הוועדה למעמד האישה.
(פרוטוקול 172)**

- פרופ' ע' גרוס.
- ד"ר נ' רוזנאל - יו"ר תנועת גברים נגד אלימות, נעמ"ת.
- נ' נמרוד - מרכזי אגוד סיוע.
- ר' לב-ארי.
- רפ"ק מ' סופר.
- ר' רוזניק, נציגת מקלטים.
- מ' חובב, משרד העבודה והרווחה.
- ע' פליאל-טרוסמן, משרד העבודה והרווחה.

ח' אנבל, משרד העבודה והרווחה.
מ' חנוך, משרד העבודה והרווחה.
ע' אומנית, מנהלת מקלט בחיפה.

טיפול המשטרה באלימות נגד נשים. (פרוטוקול 8)

ע' ברקאי, ממונה על טיפול באם ובילד, משרד הבריאות.
א' שוחט, סגן פסיכולוגית ארצית ראשית, משרד הבריאות.
סנ"צ א' פרנקו, מפקד תחנת הרצליה, משרד המשטרה.
נצ"מ א' אהרוני, ראש מדור נוער ונפגעי עבירות, משרד המשטרה.
רפ"ק מ' סופר, ראש חוליית נפגעי עבירות, משרד המשטרה.
י' לוי, מנהל מחלקת רישוי ופיקוח כלי ירייה, משרד הפנים.
רס"ן י' אלגרובלי, ראש מדור רישוי נשק באכ"א.
סא"ל מ' בראל, ראש ענף שיטור באכ"א.
סגן א' חמדני, יועמ"ש, של מפקדת משטרת צבאית ראשית.
מ' גירון, מנהלת מקלט נשים מוכות באשקלון, ויצ"ו ישראל.
ח' לאוניוב, אחראית על האלימות בכל הארץ, ויצ"ו ישראל.
ח' רוזנברג, סגן יו"ר המחלקה למעמד האישה והלשכות המשפטיות, ויצ"ו ישראל.
נ' טל, תחקירנית.
ר' לב-ארי, קרמינולוגית, מנהלת המרכז למניעת אלימות במשפחה, נעמ"ת.
ד' במברגר-אנוש, שדולת הנשים בישראל.
ד"ר א' שדמי, סוציולוגית, שדולת הנשים בישראל.

**טיפול הארגונים שאינם ממשלתיים או מוניציפליים באלימות נגד נשים
(פרוטוקול 9)**

ח' נרדי, מטפל בגברים אלימים, דיאלוג.
י' קשתן, דיאלוג.
ל' אייזקסון, מסל"ן ב"ש.
י' זוהר, מסל"ן ב"ש.
א' אומנית, מנהלת מקלט חירום לנשים מוכות בחיפה.
מ' גירון, מנהלת מעון לנשים מוכות אשדוד.
ר' רוזניק, מנהל המעון לנשים מוכות, הרצליה.
ר' ביאלר, מנהלת מעון לנשים מוכות, ירושלים.
עו"ד ד' בושתן, נעמ"ת.
נ' סבו, מנהלת מחלקת הסברה, נעמ"ת.
א' עירון, עו"ס נשים מוכות, נעמ"ת.
י' רקנטי, יו"ר מחוז ירושלים של העובדים הסוציאליים.
ד' בלכמן, נשים נגד פרסום פוגע.
ר' ויקטור, קול האישה, ירושלים.
ד' במברגר-אנוש, שדולת הנשים בישראל.
א' השול סירחן, שדולת הנשים בישראל.
ל' זקס, דוברת, שדולת הנשים בישראל.
א' פרינס-גיבסון, שדולת הנשים בישראל.
פרופ' א' שלוי, יו"ר שדולת הנשים בישראל.

סדרי עבודת הוועדה (פרוטוקול 10)

א' עירון, עו"ס נשים מוכות, נעמ"ת.
ד"ר ש' רולף, תחקירנית.
ד' במברגר-אנוש, שדולת הנשים בישראל.
א' פרינס-גיבסון, שדולת הנשים בישראל.

הכשרת סטודנטים במסגרת לימודי החובה הפורמליים בבתי ספר לרפואה, סיעוד ועבודה סוציאלית באוניברסיטאות לאתר ולטפל בנפגעות אלימות נגד נשים (פרוטוקול 11)

ח' ברנע, מפקחת בנושא חיי המשפחה, משרד החינוך והתרבות.
ע' הראל, יועצת השר למעמד האישה, משרד החינוך והתרבות.
פרופ' א' אבירם, האוניברסיטה העברית, מנהל בית הספר לעבודה סוציאלית.
ד"ר י' אנסון, אוניברסיטת בן גוריון, ראש המחלקה לעבודה סוציאלית.
ד"ר ע' אנסון, אוניברסיטת בן גוריון, הפקולטה למדעי הבריאות.
ד"ר ט' ליכטנשטיין, אוניברסיטת בר אילן, בית הספר לעבודה סוציאלית.
ד"ר ש' לין, הטכניון, הפקולטה לרפואה.
ג' נבו.
ד"ר ש' רולף, תחקירנית.
ח' לאונוב, אחראית על האלימות בכל הארץ, ויצ"ו ישראל.

ת' רוזנברג, סגנית יושבת ראש המחלקה למעמד האישה והלשכות המשפטיות, ויצ"ו ישראל.

א' עירון, עובדת סוציאלית, נשים מוכות, נעמ"ת.
ד' במברגר-אנוש, שדולת הנשים בישראל.
ל' גולדשמידט, שדולת הנשים בישראל.
ד"ר ד' פלשר, שדולת הנשים בישראל.
א' פרינס-גיבסון, שדולת הנשים בישראל.
י' רוגל-פוקס, שדולת הנשים בישראל.
פ' בכר, שדולת הנשים בישראל.

חובת ההדרכה לזיהוי מקרי אלימות בחזרי מיון, טיפות חלב ובריאות הנפש - בהשתתפות סגן שר הבריאות חבר הכנסת נואף מסאלחה. (פרוטוקול 12)

סגן שר הבריאות, נ' מסאלחה.
עו"ד מ' איטרוב, יועצת משפטית, משרד הבריאות.
ד"ר י' ברלוביץ, ראש שירותי אישפוז, משרד הבריאות.
ע' ברקאי, ממונה על טיפול באם ובילד, משרד הבריאות.
ע' דוידזון, תחנות לבריאות המשפחה, משרד הבריאות.
ד"ר א' לבנטל, ראש שירותי בריאות, משרד הבריאות.
ד"ר א' שוחט, סגן פסיכולוגית ארצית ראשית, משרד הבריאות.
ד' תמיר, הדרכה, משרד הבריאות.
ד"ר י' אסף, מנהל חדר מיון הדסה עין כרם.
ד"ר נ' גוטרר, מנהל חדר מיון שערי צדק.
ד"ר פ' הלפרין, מנהל חדר מיון איכילוב.
ד"ר א' יעקב, מנהל חדר מיון תל השומר.
ד"ר ס' מירצ'ה, מנהל חדר מיון לב השרון.
ד"ר א' סרנה, רופא ראשי בירושלים, קופת תולים לאומית.
עו"ד י' לוי, יועץ משפטי, קופת תולים כללית.
י' רקנטי, מזכירת האיגוד, ארגון העובדים הסוציאליים.
מ' גירון, מנהלת מקלט נשים מוכות אשקלון, ויצ"ו.
ח' לאונוב, אחראית על האלימות בכל הארץ, ויצ"ו ישראל.
ח' רוזנברג, סגנית יושבת ראש המחלקה למעמד האישה והלשכות המשפטיות, ויצ"ו ישראל.

ג' נבו.

א' ויזר, נעמ"ת ירושלים.

ד' במברגר-אנוש, שדולת הנשים בישראל.
א' פרינס-גיבסון, שדולת הנשים בישראל.
ח' קורצמן, שדולת הנשים בישראל.
ר' מחאמיד.

החינוך בבתי הספר למניעת אלימות נגד נשים - בהשתתפות שר החינוך והתרבות
פרופ' אמנון רובינשטיין. (פרוטוקול 13)

שר החינוך והתרבות, פרופ' א' רובינשטיין.
ח' ברנע, מפקחת בנושא ת"י המשפחה, משרד החינוך והתרבות.
א' גרבר, יועצת בבתי"ס, עסקה בתכנית של חינוך מיני ובאלימות במשפחה, משרד
החינוך והתרבות.

ש' מסאלחה, מפקח באגף לחינוך ערבים, משרד החינוך והתרבות.
א' מסארווה, מפקח באגף לחינוך ערבים, משרד החינוך והתרבות.
ז' סנה-אור, אחראית לנושא של מניעת התעללות בילדים, משרד החינוך והתרבות.
ש' אורן, יו"ר האירגון, ארגון המורים.
י' רקנטי, מזכירת האיגוד, ארגון העובדים הסוציאליים.
ע' דונסקי, משנה למזכ"ל הסתדרות המורים.
ח' לאונוב, אחראית על מניעת האלימות בכל הארץ, ויצ"ו ישראל.

צ' מלר, ויצ"ו ישראל.

א' שטרן, ויצ"ו ישראל.

ת' שרייבר, מנהלת אגף המשפחה, נעמ"ת.

ד' במברגר-אנוש, שדולת הנשים בישראל.

א' פרינס-גיבסון, שדולת הנשים בישראל.

מ' בור, תלמידה, אורט מעלות.

סיפול מערכת הרווחה באלימות כלפי נשים - בהשתתפות השרה נמיר (פרוטוקול 14)

שרת העבודה והרווחה, גב' אורה נמיר.

א' בן שושן, מנכ"ל משרד העבודה והרווחה.

ש' אברהם, עוזרת השרה, משרד העבודה והרווחה.

י' הרמל, פקידת סעד ראשית, משרד העבודה והרווחה.

ש' מדינה, מנהל המחלקה לרווחת הפרט, משרד העבודה והרווחה.

ח' פוזנר, מנהל אגף שירותים חברתיים ואישיים.

ע' פליאל טרוסמן, ממונה על הטיפול בנשים, משרד העבודה והרווחה.

ח' שנבל, מנהלת השירות לנערה במצוקה.

ח"כ ב' טמקין, יו"ר ועדת משנה לנערה במצוקה.

א' בן גרא, יו"ר העובדים הסוציאליים, ארגון העובדים הסוציאליים.

י' גירון, ארגון העובדים הסוציאליים.

מ' גירון, מנהלת מקלט נשים מוכות באשקלון.

ח' לאונוב, אחראית על האלימות בכל הארץ, ויצ"ו ישראל.

ח' רוזנברג, ס. יו"ר המחלקה למעמד האישה והלשכות המשפטיות, ויצ"ו ישראל.

ס' אלכסנדרוב, יועצת רוה"מ למעמד האישה, משרד ראש הממשלה.

ר' לב ארי, קרימינולוגית, מנהלת המרכז למניעת אלימות במשפחה, נעמ"ת.

ד' במברגר-אנוש, שדולת הנשים בישראל.

א' פרינס גיבסון, שדולת הנשים בישראל.

מדיניות תביעה וענישה על עבירות מין באלימות נגד נשים - ישיבה משותפת עם
הוועדה למעמד האישה. (פרוטוקול 15).

השופטת ע' ארבל, פרקליטת המדינה.

עו"ד נ' בן אור, מנהלת מח' פלילית, פרקליטות המדינה.

עו"ד ר' סוכר, משנה לפרקליטת המדינה, פרקליטות המדינה.

עו"ד נ' שניט, פרקליטת מחוז מרכז, פרקליטות המדינה.

א' זוכוביצקי, מנהל האגף לטיוע משפטי, משרד המשפטים.

- י' קרפ, משנה ליועץ המשפטי, משרד המשפטים.
- ח' שנבל, מנהלת השירות לנערה במצוקה, משרד העבודה והרווחה.
- עו"ד נ' דהאן-בירנבאום, לשכת עורכי הדין.
- עו"ד י' דוד, לשכת עורכי הדין.
- עו"ד א' יער, חברת הפורום הפלילי, לשכת עורכי הדין.
- עו"ד ר' מלר אולשיצקי, יו"ר מעמד האישה בלשכת עורכי הדין.
- ע' הוכוולד, "אמונה".
- נ' נמרוד, מרכזת איגוד מרכזי סיוע לנפגעות תקיפה מינית.
- נ' שילוח, איגוד מרכזי סיוע לנפגעות תקיפה מינית.
- י' רקנטי, מזכירת האיגוד, ארגון העובדים הסוציאליים.
- מ' גירון, מנהלת מקלט נשים מוכות אשקלון.
- א' הכט, כתבת, ג'רוזלם פוסט.
- ש' לנדאו.
- ד' פורר.
- ד"ר ש' רולף.
- א' עירון, עובדת סוציאלית לנשים מוכות, נעמ"ת.
- עו"ד ד' בוסתאן, נעמ"ת.
- ד' במברג-אנוש, שדולת הנשים בישראל.

עו"ד ר' בנזימן, יועצת משפטית של שדולת הנשים בישראל.
א' פרינס-גיבסון, שדולת הנשים בישראל.

האישה הנתונה לאלימות במשפחה במגזר החרדי (פרוטוקול 16)

- חה"כ א' רביץ.
- י' גיאת, ממונה על קידום מעמד האישה, משרד הדתות.
- ד' ישראל-שנייברג, עובדת סוציאלית, משרד הדתות.
- מ' מילטמן, טוען רבני, בתי הדין הרבניים, משרד הדתות.
- עו"ד א' רוט, יועץ משפטי, בתי הדין הרבניים, משרד הדתות.
- י' הרמל, פקידת סעד ראשית, משרד העבודה והרווחה.
- מ' חנוך, מפקחת ארצית בשירות לטיפול בנשים ונערות, משרד העבודה והרווחה.
- ש' הלפרט, מנהלת אירגון נשות אגודת ישראל.
- ש' אדלר, מזכירת אירגון נשות אגודת ישראל.
- ר' ארבוס, ארגון נשות אגודת ישראל.
- ש' גדרון, מנהלת שירותים חברתיים, עיריית בני ברק.
- ד' גרוס, פסיכולוגית במרכז סיוע לנשים זתיות.
- ג' למפרט, עובדת סוציאלית, בני ברק.
- מ' קנורוביץ, עובדת סוציאלית, בני ברק.
- חרב א' רוזנברג, מנכ"ל רפע"ח (רפואה על-פי החלכה).
- חרב י' שיינברג, רפע"ח.
- נפגעות אלימות במגזר.
- נ' חסון, יו"ר המחלקה למעמד האישה, ויצ"ו ישראל.
- ד"ר ת' סיני, מנהלת המרכז לטיפול ומניעת אלימות במשפחה בירושלים, ויצ"ו ישראל.
- מ' גירון, מנהלת מעון לנשים מוכות, אשדוד, ויצ"ו.
- ר' אדלר, עובדת סוציאלית, לשכת צפון, עיריית ירושלים.
- ח' רוזנפלד, אגף הרווחה, עיריית ירושלים.
- עו"ד א' סיוון, שדולת הנשים בישראל.
- א' פרינס-גיבסון, שדולת הנשים בישראל.
- ד"ר ש' רולף, תחקירנית הוועדה.